

SPOREN⁴⁰ VAN HERINNERING

PB-PP | B 19464
BELGIE(N) - BELGIQUE

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

APRIL - MEI - JUNI 2021

SPOREN VAN HERINNERING

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

HERDENKEN Herinneringsoorden

VOORWOORD

EXTRA EDITIE

Een 52 pagina's dik uitneembaar nummer als gids doorheen het nationale en internationale aanbod voor het bezoeken van herinneringsoorden

NAWOORD

UITGELEZEN?

LEG MIJ IN DE LERARENKAMER...

ACTUALITEIT
Wat doet 'herdenken' met onze jongeren?
p. 2

STICHTING AUSCHWITZ
Het aanbod van Stichting Auschwitz / vzw Auschwitz in Gedachtenis
p. 4

UITGEDIPT 1
Herdenken in België
p. 10

UITGEDIPT 2
Herdenken in Nederland
p. 16

UITGEDIPT 3
Herdenken in Frankrijk
p. 22

UITGEDIPT 4
Herdenken in Duitsland
p. 28

UITGEDIPT 5
Herdenken in het Groothertogdom Luxemburg
p. 36

UITGEDIPT 6
Herdenken in Polen
p. 40

WIST JE DIT?
Ook online kan er aan herinneringseducatie worden gedaan
p. 46

VARIA 1
Herdenken in België:
Een uitgebreid en divers aanbod
p. 48

VARIA 2
Meer memorialen, herdenkingsoorden en musea in Europa
p. 50

VARIA 3
Twee belangrijke referenties
p. 52

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS / STICHTING AUSCHWITZ Een Studie- en Documentatiecentrum dat (in)formeert

Beste lezer,

Met dit huidig nummer wensen wij u – uit een brede keuze – een weergave aan musea en memorialen te geven en dit niet louter op Belgisch vlak, maar op Europees niveau.

Als Studie- en Documentatiecentrum biedt de in Brussel gevestigde vereniging immers pedagogisch materiaal aan en dit voor de schoolgaande jeugd alsook volwassenen. Dit pedagogisch en didactisch materiaal omvat een algemene kennis die men naar onze mening dient te bezitten alvorens een memoriaal en/of museum te bezoeken. Wij staan met een team van tien professionele medewerkers paraat een heel divers publiek in- en voor te lichten aangaande hetgeen ze wensen te bezoeken. Naar onze mening valt niet elke plaats op elke leeftijd te bezoeken; de ontwikkeling van het kind en de adolescent staat hierbij centraal.

Wij nodigen u dan ook uit een kijkje te nemen op onze internet-site (www.auschwitz.be) om kennis te maken met ons heel breed aanbod aan materiaal en diensten.

Hebt u verder bijkomende vragen of wenst u meer informatie te bekomen, kunt u ons contacteren via e-mail op info@auschwitz.be.

Namens de hele ploeg, wens ik u veel lees- en vooral leergenoet toe.

Johan Puttemans
Pedagogisch coördinator

Vraag gratis onze gidsen aan:
1. Het Fort van Breendonk bezoeken
2. Auschwitz-Birkenau bezoeken
via info@auschwitz.be

SPOREN VAN HERINNERING

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

ACTUALITEIT
Wat doet 'herdenken' met
onze jongeren?
p. 2

STICHTING AUSCHWITZ
Het aanbod van
Stichting Auschwitz /
vzw Auschwitz in Gedachtenis
p. 4

UITGEDIPT 1
Herdenken in België
p. 10

UITGEDIPT 2
Herdenken in Nederland
p. 18

UITGEDIPT 3
Herdenken in Frankrijk
p. 22

UITGEDIPT 4
Herdenken in Duitsland
p. 28

UITGEDIPT 5
Herdenken in het Groothertogdom
Luxemburg
p. 38

UITGEDIPT 6
Herdenken in Polen
p. 40

WIST JE DIT?
Ook online kan er aan
herinneringseducatie
worden gedaan
p. 46

VARIA 1
Herdenken in België:
Een uitgebreid en divers aanbod
p. 48

VARIA 2
Meer memorialen,
herdenkingsoorden en
musea in Europa
p. 50

VARIA 3
Twee belangrijke referenties
p. 52

HERDENKEN

Herinneringsoorden

WAT DOET 'HERDENKEN' MET ONZE JONGEREN?

De drie pijlers van de vzw Auschwitz in Gedachtenis / Stichting Auschwitz beslaan het wetenschappelijk onderzoek, de artistieke expressie en de pedagogische uitwerking.

Het door experts geproduceerd didactisch materiaal wordt op niveau van leerlingen, studenten en leerkrachten vertaald in pedagogische tools, lessen en dergelijke, en dit onder toezicht van twee pedagogische commissies. De Nederlandstalige Commissie Onderwijs en Vorming controleert, in nauwe samenwerking met haar Franstalige tegenpool, het aangeboden pedagogisch materiaal.

Beide commissies kregen drie vragen waar zij, als experts op het terrein zelf, hun meningen over gaven.

Deze drie vragen waren:

1. Welk voordeel levert een bezoek aan een herinneringsoord op met adolescenten?
2. Vanaf welke leeftijd kan dergelijke herinneringsoord bezocht worden?
3. Hoe belangrijk is een goede voorbereiding alvorens het herinneringsoord aan te doen?

Wij danken hen voor hun professionele mening.

Yves Dutrieux

Chargé de mission (Enseignement de promotion sociale et centre PMS)

1. Perpétuer cette mémoire ; c'est référent contre la violence « plus jamais cela ». Une valeur démocratique ...

2. À partir de 14 à 16 ans, mais avec un encadrement et création de valeurs.

3. Afin d'éviter les dérives.

Liliane De Smedt

Leerkracht op rust GASV (Geïntegreerde Algemene Sociale Vorming), BuSO-OV3

1. Het voordeel is dat men aanschouwt, inziet, parallellen trekt en nadenkt over mens en maatschappij.

2. Vanaf 16.

3. Leerkrachten moeten elke generatie eraan herinneren over hoe het komt dat de samenleving van vandaag is hoe ze is.

Philippe Plumet

Historien, enseignant à la retraite Ancien chargé de Mission Dob

1. Les avantages sont multiples suivant l'usage que l'on fait de la visite et sa place dans le processus pédagogique.

2. 16-18 ans ; niveau nécessaire pour maîtriser les outils conceptuels permettant de comprendre et d'analyser les processus en œuvre dans les atrocités criminelles commises dans les lieux visités.

3. Une visite « one shot » sans préparation ni suivi/prolongation sera peu productive. La visite doit être intégrée dans un processus pédagogique comprenant un « avant », un « pendant » et un « après ».

Marc Boeckhuyt

Leerkracht op rust
GASV (Geïntegreerde Algemene Sociale Vorming), BuSO

1. Een enorm voordeel: proberen het zwart-wit denken weg te werken. Mijn leerlingen zaten vol vooroordelen.

2. 16-17 jaar: bezoek Breendonk en ABO (17-19): Kazerne Dossin en Auschwitz (indien geen bezoek Auschwitz: enkele documentaires/films).

3. Heel simpel: hiermee valt of staat alles!
Duidelijke afspraken zijn uiterst belangrijk en het belangrijkste is: respect en een open geest.

Jean-Pierre Messina

Professeur de français, 5ème, 6ème et 7ème degré technique et professionnel
CEFA, Ixelles-Schaerbeek

1. Il est important de visiter des lieux de mémoire. La plupart des élèves qui ont visité un lieu de mémoire (le fort de Breendonk bien souvent) en gardent un souvenir ému. La visite les a marqués, c'est évident.

2. En ce qui concerne l'âge, le 3ème degré du secondaire me semble le plus approprié.

3. Il faut une préparation préalable. Une visite d'un lieu de mémoire est un moment d'émotion et de réflexion. La préparation est essentielle, ainsi que la motivation du / de la professeur(e). Si les élèves sentent l'engagement, l'implication du / de la professeur(e), ils adhèrent plus facilement au projet de visite. Mais ceci est valable pour toutes les matières et tous les projets scolaires...

Bram Agten

Historicus. Leerkracht geschiedenis (ASO & TSO)
Virgo Sapiensinstituut, Londerzeel

1. Op locatie gaan met de leerlingen heeft een grote meerwaarde. Iets met eigen ogen zien heeft veel meer impact, zeker wat betreft inleving, het wordt tastbaar. Daardoor is het bereikte effect veel groter.

2. Ik denk dat dit al vanaf jonge leeftijd kan, mits een goede kadering. Jonge kinderen zijn al vatbaar voor basisprincipes zoals gelijkheid, solidariteit en vrijheid, wanneer het concreet wordt aangebracht. Daarom hoeven niet alle details aan bod te komen, zolang de kern van de boodschap duidelijk is.

3. Essentieel. Het bezoek zelf is het sluitstuk van een lessenreeks. Met een degelijke voorbereiding tonen de leerlingen meer interesse, kunnen ze het in de bredere context plaatsen, zullen ze meer opmerken en sowieso meer leren.

1000 jongeren bezoeken Birkenau - Trein der 1000 - 2012

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Philippe Renette

Professeur de langues germaniques, 3ème degré toutes sections

Centre Scolaire S2J, Liège

1. L'avantage est multiple : il associe le passé plus ou moins récent et le présent; il permet de concrétiser un apprentissage purement scolaire dans le contexte des murs de l'école; il place les jeunes dans un apprentissage concret et loin d'être uniquement livresque et en fait concrètement des témoins de l'Histoire, des citoyens engagés et conscients.

2. Si la profondeur et l'intensité du travail de mémoire avec les jeunes augmente avec leur âge (maturité, profondeur de leur formation historique et de leur conscience citoyenne) et le rend optimal entre 16 et 18 ans, des élèves plus jeunes peuvent sans doute y être sensibilisés progressivement par des actions ciblées, des lectures adaptées à leur âge, mises en perspective à moyen et plus long terme.

3. La préparation d'une visite d'un lieu de mémoire, en Belgique ou à l'étranger, est essentielle car elle contextualise, informe, explique, met en perspective l'Histoire, permet sur place de se concentrer sur l'essentiel et d'éviter toute question traitée en amont et tout comportement inadapté, léger et irrespectueux.

Michel Descamps

Coordinateur Hainaut Mémoire

1. Par définition, un lieu de mémoire est un lieu d'histoire. Un lieu à ne pas oublier et un lieu sur lequel il y a des choses à savoir, à connaître.

Apprendre sur le lieu même est d'office plus intéressant que de le faire via un cours d'école, une visio ou une conférence...

Être sur place c'est ressentir les choses, s'imprégner des lieux, voir avec ses propres yeux la dimension des choses, la topographie du site, la météo...

2. Je dirais que cela dépend du lieu de mémoire et donc évidemment du sujet qu'il faut traiter.

Par exemple la guerre 14-18 fonctionne bien avec des enfants dès la 5ème primaire. Au contraire un KL ou un centre d'extermination absolument pas. Car dans ce dernier cas on doit parler d'idéologie nazie, de fascisme... C'est trop compliqué pour des petits. Pas avant 16 ans donc.

3. J'aime bien la phrase "Si on ne sait pas ce qui s'est passé à Auschwitz, il n'y a rien à voir à Auschwitz"

Certains lieux de mémoire sont très complexes au niveau historique. Il est toujours intéressant d'en savoir le plus possible avant de les visiter.

1000 jongeren bezoeken de Judenrampe

Trein der 1000 - 2015

© Stichting Auschwitz / Georges Boshuys

Stijn Valkeneers

Directeur GO! Next Level X, Hasselt

1. Herinneringseducatie blijft noodzakelijk. Het ter plaatse bezoeken van herinneringsoorden zorgt dat jongeren een stuk beleving mogen ervaren en de abstracte informatie verdiept wordt. De indrukken blijven heel duidelijk hangen en dit verandert de blik op de wereld en hun houding in de maatschappij.

2. Het praktisch haalbare moet afgetoetst worden als school: nabijheid van organisatie. Lokale herinneringsplaatsen kunnen al vanuit de basisschool. Breendonk of Auschwitz vraagt een bepaald bewustzijnsniveau en ontwikkeling. Voor het plannen van meerdaagse en verdere reizen, kijken we eerder naar de derde graad.

3. Als begeleidende leerkracht is een goede voorbereiding noodzakelijk, ook al werk je ter plaatse met gidsen. De jongeren komen met veel vragen en alles dient correct gekaderd te worden. Voor de jongeren zelf is een basiskennis van tijdslijnen, omstandigheden en achtergrondinformatie van wat ze mogelijk kunnen verwachten nodig om de beleving van het bezoek zo maximaal mogelijk te maken. Naast de voorbereiding en het bezoek zelf is de nabespreking (op verschillende momenten) ook nodig.

Thierry Dewin

Professeur de français à la retraite
Auteur

1. L'avantage consiste à sortir l'histoire de l'abstraction ou du seul imaginaire, au profit de la confrontation directe, plus concrète. Aux paroles du lieu clos et abrité de la classe s'ajoutent l'âpreté du réel du lieu d'histoire ou la représentation symbolique du lieu de mémoire. Ou alors les deux.

2. L'âge à partir duquel cette confrontation est possible est à peu près celui de quinze ans, l'âge de la quatrième année, âge qui a acquis en principe les capacités cognitives suffisantes pour intégrer et assumer, à condition de mesurer avec habileté et tact la part d'émotion et de raison, une expérience de décentrement, un « savoir inquiet ».

3. Une préparation est absolument indispensable et sera d'autant plus efficace si elle s'ancre dans une situation que l'actualité présente, ce qui ne manque jamais. Il ne faut pas que cette douloureuse évocation « tombe du ciel » ou soit conçue comme un « devoir » qui risque d'être mal reçu, il faut donc l'accorder au vécu et à la nécessité d'évoquer les « processus » qui mènent aux crimes contre l'humanité et aux génocides.

DRIE STUDIEREIZEN EN TWEE GELEIDE STADSWANDELINGEN, DIDACTISCH ONDERSTEUND DOOR LEZINGEN EN EEN BREDE WAAIER AAN PUBLICATIES

HET AANBOD VAN STICHTING AUSCHWITZ - VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

Sinds meer dan veertig jaar organiseert Stichting Auschwitz/vzw Auschwitz in Gedachtenis jaarlijks een studiereis naar Auschwitz en Birkenau. Tot zeer recent, waren bij elke studiereis een aantal overlevenden aanwezig om er ter plaatse te getuigen en te herdenken. Zonder afbreuk te doen aan het belang van Auschwitz voor de herinnering aan de vernietiging van de (Belgische) Joden, wilden we ook de Holocaust in het Oosten herdenken. Daarom werd de studiereis 'In het spoor van de Shoah in Polen' in het leven geroepen in 2014. Vanaf volgend jaar komt er een derde studiereis bij: 'In het spoor van de naziperitocide' volgt het prille begin van de waanzinnige moorddrang van de nazi's – de systematische uitroeiing van de 'nutteloze levens' tijdens het nazisme.

Tijdens de lentevakantie organiseren *Stichting Auschwitz* en de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* elk jaar hun vijfdaagse studiereis 'Auschwitz en Birkenau bezoeken' en dit sinds 1980. Meer dan 2.000 docenten en pedagogen hebben al aan deze studiereizen deelgenomen. Met onze begeleiding willen we het evenwicht bewaren tussen objectieve duiding en subjectieve betrokkenheid, het rationele en het emotionele aspect. Deze studiereis belicht zowel de historische kennis van de feiten, als de herdenkingswaarde van een bezoek aan zulk een zwaarbeladen plek. Het programma bestaat uit het bezoeken van

Auschwitz I, Auschwitz II-Birkenau (vertrekkende van de *Judenrampe*), de *Bunkers I* en *II*, het voormalige getto en de Joodse wijk van Krakau, en de synagoge van Oświęcim, steeds begeleid door gidsen van het *Staatmuseum van Auschwitz* of door historici van de *vzw Auschwitz in Gedachtenis*. Er worden elke avond ook lezingen (Van het anti-judaïsme tot het antisemitisme / De maatregelen die tot de judeocide hebben geleid / Concentratiekampen versus moordcentra, een wereld van verschil) en documentaires (Eens zullen de getuigen er niet meer zijn / 1933-1945. Van de opkomst tot de ondergang van het nazisme) voorgesteld

in het conferentiecentrum waar we verblijven. Tot in 2019 hadden we het voorrecht op de aanwezigheid van overlevenden te mogen rekenen die ter plaatse konden getuigen en antwoorden op de talrijke vragen van de deelnemers.

Informatie, programma en reservaties: auschwitz.be/nl/activiteiten/studiereizen/studiereis-naar-auschwitz-birkenau

AUSCHWITZ & BIRKENAU BEZOEKEN

Auschwitz is vandaag zonder enige twijfel een symbool, een overkoepelend concept dat verwijst naar de vernietiging van de Joden in Europa. Dat is het in België, maar ook daarbuiten. Op het ogenblik dat Auschwitz volledig operationeel was, was de *Aktion Reinhardt* bijna volledig uitgevoerd. Die actie was gericht op de vernietiging van de Joden in het *Generaal Gouvernement* (Centraal-Polen tijdens het interbellum). De achtdaagse studiereis 'In het Spoor van de Shoah in Polen' volgt een chronologisch en logisch schema. Bij elke etappe bezoeken we allereerst de stad zelf, d.w.z. het voormalige getto of de vroegere

Joodse wijken. Kennismaken met het Joodse leven, de traditie en de cultuur van vóór de Tweede Wereldoorlog is een van de doelstellingen van deze studiereis. We houden daarna eerst halt bij de deportatieplaats vanwaar de Joodse bevolking haar laatste reis aanvatte. Tot slot bezoeken we het moordcentrum dat bij de stad hoort, en aan de hand van pedagogische documenten, kaarten, foto's en talrijke getuigenissen, scheppen we een beeld van de geschiedenis van deze plekken. Op deze manier loopt de bezoeker werkelijk in het spoor van de Holocaust in Polen. Tijdens een vormingssessie die een aantal weken voor het ver-

trek van de reis aangeboden wordt, zullen de deelnemers kennismaken met de structuur en de complexe geschiedenis van de Holocaust in deze contreien, zodat ze de plaatsen tijdens de studiereis beter kunnen situeren.

Informatie, programma en reservaties: auschwitz.be/nl/activiteiten/studiereizen/in-het-spoor-van-de-shoah-in-polen

IN HET SPOOR VAN DE SHOAH IN POLEN

Studiereis doorheen het nazimoordprogramma op 'nutteloos geworden levens'

- kindermoord
- *Aktion T4*
- wilde patiëntenmoord
- 14f13
- *patiëntenmoord in Polen*

Nog voordat de massale massamoorden met de kogel plaatsvonden en Joden op genocidaal niveau gedeporteerd werden om vergast te worden bij aankomst, voerden de nazi's in het geheim de zogenaamde *Aktion T4* uit. Deze actie sloeg op het systematisch vermoorden van hetgeen nazi's als "levensonwaardig leven" bestempelden:

zowel fysiek als mentaal gehandicapte personen.

Enige tijd na de inval van nazi-Duitsland in Polen startten zowel in het bezette Polen de eerste vergassing van gehospitaliseerde mensen, als ook de registraties van gehandicapte personen in Duitsland zelf, die vanaf 1940 in speciaal ingerichte gaskamers vermoord werden.

De nieuwe studiereis, *In het Spoor van de naziperitocide*, start in Polen – waar de eerste vergassing van "nuttelozen" plaatsvond – en vervolgt tijdens een meerdaagse studiereis doorheen Duitsland en

Oostenrijk met bezoeken van zogenaamde tusseninstellingen, kinderafdelingen en *Aktion T4*-moordcentra.

Voor meer informatie, contacteer Johan Puttemans via: johan.puttemans@auschwitz.be

IN HET SPOOR VAN DE NAZI-PERITOCIDE

De vroegere inwijking van een Joodse gemeenschap in de wijken rond het Zuidstation van Brussel lijkt vandaag zo goed als helemaal vergeten. Wat is er nog van over op het terrein? Ook al was dit stadsdeel een land van asiel voor veel vluchtelingen die het nazisme ontvluchtten in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog, toch kon de Joodse bevolking slechts zeer gedeeltelijk ontsnappen aan de invloed van de bezetter. Welke plaatsen waren belangrijk voor deze immigranten? Wat waren de interacties met de plaatselijke bevolking? Kwam het verzet in beweging in een dergelijke wijk tegenover een bezetter die, net als in alle be-

zette landen, procedures opzette voor het catalogiseren, isoleren en vervolgens elimineren van de joodse bevolkingsgroep via de gekende razzia's en deportaties? Hoe gingen zij te werk om hun doel te bereiken? Hebben sommige mensen zich tijdig kunnen verstoppen?

Een twee uur durende wandeling, die plaatsvindt langs de as van de Huidevettersstraat en eindigt aan de Kleine Ring nabij het Zuidstation, trekt langsheen een vijftiental plaatsen van herdenking.

Meer details via:
marolles-jewischmemories.net

© Stichting Auschwitz / Daniel Weysow

DE VROEGERE JOODSE WIJK VAN BRUSSEL

Stolpersteine (Struikelstenen) worden geplaatst ter hoogte van de laatste woonplaats van de naar concentratiekampen en vernietigingscentra gedeporteerde Joodse bevolking. Deze struikelstenen bevinden zich in de voetpaden waarheen mensen dagelijks passeren en waar andere mensen thans wonen. Het is belangrijk nooit te vergeten dat een genocide heeft plaatsgevonden, maar ook dat een bevolking werd vervolgd, aangehouden en voor de meerderheid naar hun dood werd gebracht. *Stolpersteine* vormen wat dit betreft heel interessant didactisch materiaal dat zich op onze openbare weg bevindt. Maar tot wat zou

dit dienen indien dit pedagogisch niet toegankelijk wordt gemaakt voor onze hedendaagse jongeren en volwassenen?!

De vzw *Auschwitz in Gedachtenis*, in samenwerking met lerarenopleidingen van meerdere hogescholen en universiteiten, biedt een rondleiding aan die zich niet enkel toespit op de geschiedenis maar ook op de verhalen van weerloze mensen achter die struikelstenen.

Meer informatie (Johan Puttemans):
info@auschwitz.be

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

ALS KEIEN KONDEN PRATEN...

Een paar weken voor het vertrek van de studiereis *Auschwitz-Birkenau bezoeken*, wordt een gegendigd bezoek gepland aan het memoriaal en het museum van Kazerne Dossin, met projectie van de documentaire *1942-1944. De Kazerne Dossin te Mechelen*.

Elk jaar wordt ook een vormingsdag gehouden met als thema *Het nazivernietigingsproces: een technische invalshoek*. Dit laat toekomstige deelnemers aan onze studiereizen toe meer diepgaande kennis op te doen over het verschil tussen concentratiekampen en moordcentra, *Aktion T4*, de *Einsatzgruppen*, *Aktion Reinhardt* en de werking van de verschillende uitroeiingscentra.

En tot slot wordt elk jaar een exclusieve vormingsdag gepland, een paar weken voor de vertrekdatum van de studiereis *In het Spoor van de Shoah in Polen*, om de deelnemers toe te laten de informatie die ter plaatse verstrekt wordt, comfortabel te kunnen volgen.

Voor meer informatie rond deze vormingsdagen en de aansluitende studiereizen, contacteer ons via:

info@auschwitz.be

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

LEZINGEN EN VORMINGSDAGEN

Via onze website kan een brede waaier van publicaties besteld worden die u zullen helpen uw reis voor te bereiden:

- * Wetenschappelijk tijdschrift 'GETUIGEN' – nr 126: *Vragen over de toekomst van de herinnering*; nr 116: *Herinneringsreizen*; nr 114: *Gedenkplaatsen*

- * Pedagogisch bulletin 'SPOREN VAN HERINNERING' – nr 25: *Vorbereidend bezoek aan het Fort van Breen-donk*; Speciale editie: *Van anti-judaïsme tot anti-semitisme*; Speciale editie: *Auschwitz-Birkenau bezoeken*

- * *Opstand in Auschwitz* (Gideon Greif, Itamar Levin)

- * *Auschwitz bezoeken* (Carlo Sessi, Frediano Saletti)

- * *De opstand van het Sonderkommando, 7 oktober 1944* (Igor Bartosik)

- * *De kern van de Holocaust* (Stephan Lehnstaedt)

- * *27/01/1945. Auschwitz bevrijd* (Frédéric Crahay, Johan Puttemans)

- * Vijf dvd's met documentairefilms, samengesteld uit getuigenissen van overlevenden

Meer details en bestellingen via:
auschwitz.be/nl/publicaties

Wij hebben ook een uitgebreide bibliotheek en archief te uwer beschikking welke u kosteloos kan raadplegen.

info@auschwitz.be

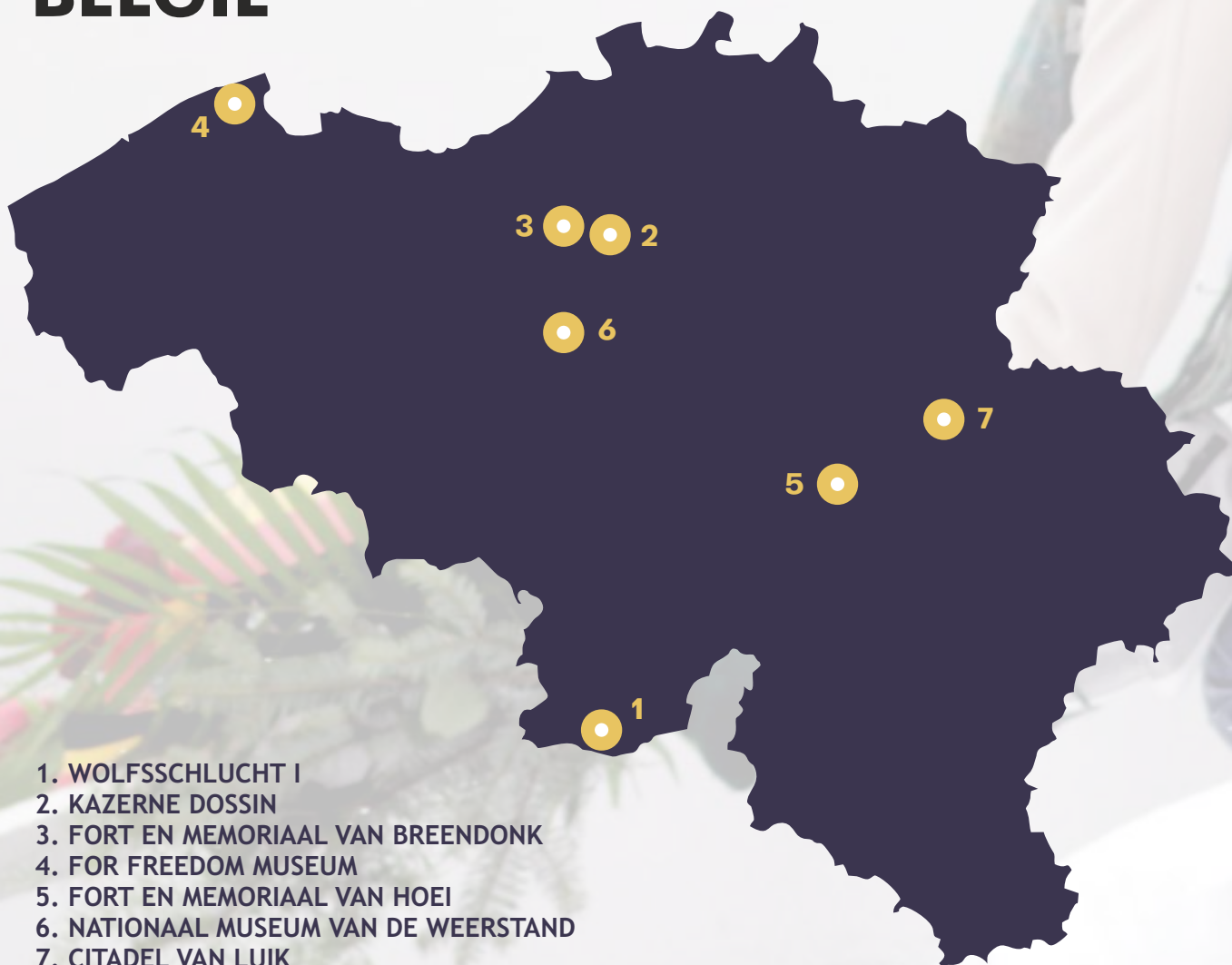

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

PUBLICATIES - BIBLIOTHEEK - ARCHIEF

Herdenken in **BELGIË**

1. WOLFSSCHLUCHT I
2. KAZERNE DOSSIN
3. FORT EN MEMORIAAL VAN BREENDONK
4. FOR FREEDOM MUSEUM
5. FORT EN MEMORIAAL VAN HOEI
6. NATIONAAL MUSEUM VAN DE WEERSTAND
7. CITADEL VAN LUIK

WOLFSSCHLUCHT 1 'HITLER'S BUNKER'

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Verscholen in een bos bij het afgelegen dorpje Brûly-de-Pesche, nabij de Franse grens, ligt wat tijdens de Tweede Wereldoorlog algemeen bekend stond als 'Hitler's bunker', nu omgebouwd tot een herdenkingsplaats en museum. De plaats, die *Wolfsschlucht* werd genoemd, bevat nog steeds de overblijfselen van Hitler's doortocht toen hij zich op deze open plek in de Ardeense wouden vestigde om dichterbij zijn troepen te zijn die zich voorbereidden op de invasie in Frankrijk. In juni 40 werden

de inwoners van Brûly-de-Pesche uit het dorp verjaagd. De kerk werd omgebouwd tot een bioscoop waar Hitler de toenmalige actuele films bekeek en censureerde, terwijl in de klokkentoren een waterreservoir werd ondergebracht. Het was ook in dit gebouw dat de overgave van Frankrijk, op 22 juni 1940 in het bos van Compiègne, werd voorbereid en ondertekend. Tegenwoordig bevat het complex, naast een betonnen schuilkelder die toegankelijk is via twee gepantserde deuren, nog

steeds twee van de drie chalets in Beierse stijl waarin de Führer en zijn officieren verbleven. Men kan er het zwembad zien dat voor Hitler werd uitgegraven, evenals een gereconstrueerde schoolplaats van verzetsstrijders. In het hele dorp Brûly-de-Pesche vertellen educatieve panelen het verhaal van de geëvacueerde inwoners en het verzet dat daarop volgde. Via digitale schermen en video's komt de bezoeker ook meer te weten over de entourage van Hitler in deze trieste periode.

<https://bdp1940.be/nl>
 info@bdp1940.be - +32 (0) 60 37 80 38
 Place Saint-Méen - 5660 Brûly-de-Pesche

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

KAZERNE
DOSSIN

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

© Alle rechten voorbehouden

25.844 Joden, Roma en Sinti werden tijdens de Tweede Wereldoorlog vanuit de SS-Sammellager Mechelen – de Dossinkazerne in Mechelen – gedeporteerd. De meesten van hen keerden nooit terug. Hun families kunnen vandaag terecht in een sereen en intiem memoriaal in het oude kazernegebouw.

Tegenover de oude kazerne bezoek je het museum over Holocaust en Mensenrechten. Het museum vertelt het verhaal van de Dossinkazerne en nodigt bezoek-

kers uit om te reflecteren over mensenrechten vandaag.

De vzw Kazerne Dossin heeft als doel om op de historische site in Mechelen, een Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum uit te bouwen.

Aan de basis hiervan ligt de studie en de documentatie over de vervolging van Joden en zigeuners, en andere schendingen van de mensenrechten in België tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Kazerne Dossin vertrekt vanuit het historische verhaal van Jodenver-

volging en de Holocaust in relatie tot de Belgische casus, om te reflecteren over hedendaagse fenomenen van racisme en uitsluiting van bevolkingsgroepen en over discriminatie omwille van afkomst, geloof, overtuiging, huidskleur, geslacht, geartheid.

Aldus opgevat, draagt dit museum fundamenteel bij tot een educatief maatschappelijk project waarin burgerzin, democratische weerbaarheid en verdediging van individuele basisvrijheden centraal staan.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.kazernedossin.eu>
info@kazernedossin.eu - +32 (0)15 28 86 40
Goswin de Stassartstraat 153 - 2800 Mechelen

FORT EN MEMORIAAL VAN BREENDONK

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Het Fort van Breendonk, gelegen in de gemeente Willebroek op ongeveer twintig kilometer ten zuiden van Antwerpen, deed tijdens de Tweede Wereldoorlog dienst als concentratiekamp. Samen met het verzamelkamp van Mechelen zijn het de enige twee concentratiekampen die door de nazi's in België zijn opgericht. De eerste kampcommandant, Philipp Schmitt, was de laatste persoon die in België werd geëxecuteerd.

Op 19 augustus 1947 werd het Fort

van Breendonk het Belgische gedenkteken voor het concentratiekampensysteem, toen onder wettelijk beheer van een aantal voormalige gedetineerden, nu onder beheer van Defensie.

Een bezoek aan het Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk is een beklievende ervaring. Een uitgebreid parcours laat u kennis maken met de ontstaansgeschiedenis van het fort en de evolutie naar het beruchte *SS-Auffanglager Breendonk*.

U bezoekt de ruimten waar de ge-

detineerden van Breendonk hun zware beproevingen doorstonden: de tunnel, de tot gevangencellen omgevormde kazematten, de houten 'Jodenbarakken', de werf, de douche- en latrineplaats, enz.

De gruwel van het nazisme en de concentratiekampen hebben ook België niet gespaard. Het Fort van Breendonk is hiervan een ontroerend en sprekend bewijs. Vandaag is het één van de best bewaarde kampen in Europa.

<https://www.fortbreendonk.be>
info@breendonk.be - +32 (0)3 860 75 25
Brandstraat 57B - 2830 Willebroek

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

FOR FREEDOM
MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

1947: Dennis Jones, Normandië veteraan uit Crewe/Cheshire (UK), huwt met een meisje uit Knokke-Heist.

1984 – 1994: Danny en Freddy Jones (zonen van Dennis) organiseren drie unieke tentoonstellingen in het Cultuurcentrum Scharpoord in Knokke-Heist. Ze reizen naar Canada om er de bevelhebbers van toen te interviewen en zo de geschiedenis beter te doorgronden.
2005-2007: Er wordt een locatie gevonden voor dit buitengewone project: de gemeentelijke school

van Ramskapelle met bijhorend gemeentehuis uit 1876 wordt gerestaureerd.

25 april 2009: Opening van het For Freedom museum.

Geen enkele inwoner uit de Zwinstreek en West-Zeeuws-Vlaanderen bleef tussen 1940 en 1944 gespaard van repressie en ontbering, zoals trouwens ook het geval was in de rest van het land.

Deze zwarte periode in onze geschiedenis vormt het hoofdthema van het museum. Het is

net deze fase uit ons lokaal verleden die we aan onze kinderen en kleinkinderen willen overdragen, in de hoop dat dergelijk oorlogsgeweld zich niet meer zal herhalen.

De jeugd moet weten dat vrijheid een prijs heeft, een prijs die onze voorouders met harde munt betaalden. Vrijheid moeten we koesteren. Deze belangrijke boodschap van vrede en verdraagzaamheid wordt dagelijks meegegeven in het *For Freedom* Museum.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.forfreedommuseum.be>
info@forfreedommuseum.be - +32 (0)50 68 71 30
Ramskapellestraat 91-93 - 8300 Knokke-Heist

FORT EN MEMORIAAL VAN HOEI

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Tijdens WO II staat het in 1818 gebouwde Fort van Hoi, ook wel de Citadel van Hoi genoemd, onder het gezag van de *Wehrmacht*. Ten tijde van de bezetting worden er zo'n 6.500 mensen gevangengezet, Belgen maar ook buitenlanders. In de eerste maanden gaat het vooral om Britten, maar over de hele periode van de Duitse bezetting zijn de Fransen hier het talrijkst.

In juni 1941 worden er stakende Franse mijnwerkers in opgesloten uit de departementen Nord en

Pas-de-Calais (die ook onder het gezag van Alexander von Falkenhäusen vallen) en na de inval in de Sovjet-Unie ook communisten. Maar de belangrijkste categorie gevangenen in Hoi zijn de gijzelaars. Mensen belanden ook nog om andere redenen in deze gevangenis, omwille van verzetsdaden, gewelddaden, handel op de zwarte markt, weigeren dwangarbeid te verrichten enz.

Vanaf 22 september 1941 fungeert Hoi – net als Breendonk – als doorgangskamp van waaruit

gevangenen naar de concentratiekampen gedeporteerd worden (met name Vught en Neuenengamme). In vergelijking met Breendonk en de concentratiekampen is het gevangenisregime in Hoi relatief 'mild'. Na de bevrijding worden er collaborateurs vastgezet. Op 5 april 1972 wordt het fort geklasseerd als monument. Hoi biedt vandaag een aangrijpende herdenkingsplaats van de Tweede Wereldoorlog: het fort met zijn museum van het Verzet en de concentratiekampen.

<https://walloniebelgietoerisme.be/nl/content/fort-en-memoriaal-van-hoi>
fort@huy.be - +32 (0)85 21 53 24
Chaussée Napoléon - 4500 Huy

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

NATIONAAL MUSEUM VAN DE WEERSTAND

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Het Nationaal Museum van de Weerstand is erg breed opgevat. Het richt zich op de geschiedenis van het Belgische Verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar belicht ook hedendaagse verzetsdaden. Het museum kwam er in 1972 op initiatief van enkele vroegere verzetsstrijders (de Actieraad van de Weerstand – ARW) die de boodschap van vrijheid en hoop van het verzet wou bewaren en doorgeven aan de volgende generaties. De historische locatie van het museum, de voormalige

drukkerij en fotogravurewerkplaats van Lauwers waar de 'Faux Soir' (*de valse Le Soir die de draak stak met de Duitse bezetter*) van de persen rolde, herinnert aan de vele offers die werden gebracht door mensen die hun leven riskeerden om de ondergrondse pers verspreid te krijgen. In het najaar van 2022 opent het museum weer de deuren met een gloednieuwe permanente tentoonstelling en een aangepast pedagogisch aanbod. De bezoeker komt er in een vernieuwde ruimte te

recht, gewijd aan het Verzet in België tijdens WO II, met honderden originele documenten en voorwerpen, en doorkruist door zo'n zestig verhalen van getuigen. De 'Fabriek van het Verzet' is een interactieve, ludiek opgevatte ruimte met een filosofische benadering van het hedendaagse verzet, in de breedste zin van het woord. Ze biedt een beeld van de strijd tegen totalitarisme en racisme, voor democratie, de bescherming van het milieu en gelijkheid voor iedereen.

PRAKTISCHE INFORMATIE

<http://www.museumresistance.be>
museum.resistance.verzet@gmail.com - +32 (0)2 522 40 41
 Van Lintstraat 14 - 1070 Anderlecht

CITADEL VAN LUIK

HERDENKEN IN BELGIË

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Stichting Auschwitz / Frédéric Crahay

De Citadel van Luik heeft zijn *Enclos des fusillés* (Ereperk der Gefusilleerden), opgedragen aan de verzetsstrijders van de Tweede Wereldoorlog, niet te verwarren met het vroegere *Fort La Charreuse* en zijn *Bastion des Fusillés* (Bastion der Gefusilleerden), een executieplaats van de patriotten van 1914-1918. Het Ereperk der Gefusilleerden vormt de laatste rustplaats van mensen die door de *Wehrmacht* of de *Waffen-SS* gefusilleerd of gedood werden tijdens de bezetting van 1940 tot

1944. De begraafplaats telt 416 graven met kruisen maar slechts 98 mensen liggen hier effectief begraven, de anderen stoffelijke resten werden aan hun families teruggegeven. Naast het ereperk bevindt zich een ommuurde ruimte die bekendstond als de *place d'arme* (wapenplaats), met de ondergrondse gang van waaruit de veroordeelde gevangenen uit blok 24 aankwamen. Een tweede ommuurde ruimte deed dienst als executieplaats en massagraf. In 1946 werd de gracht

van het bastion Saint-François gedempt om de naasten van de hier begraven slachtoffers hun laatste eer te laten betuigen zonder door de kazerne te moeten lopen. De huidige hoofdingang werd op 12 oktober 1947 ingehuldigd. De begraafplaats wordt sinds januari 2004 beheerd en onderhouden door het ministerie van Defensie. Tussen 2010 en 2011 onderging de site een grondige restauratie. Voor het massagraf of 'knekelhuis' zijn nog gelijkaardige herstelwerkzaamheden gepland.

<https://warheritage.be>
steve.maertens@warheritage.be - +32 (0)2 737 79 51
Jubelpark 3 - 1000 Brussel

PRAKTISCHE
INFORMATIE

Herdenken in **NEDERLAND**

1. ANNE FRANK HUIS
2. MEMORIAAL VAN KAMP WESTERBORK
3. MEMORIAAL VAN KAMP VUGHT

ANNE FRANK HUIS

HISTORISCHE
SITE MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Op 10 mei 1940, vallen de nazi's Nederland aan. Anne Frank is dan tien jaar oud. Vijf dagen later geeft het Nederlandse leger zich over. De bezettingsmacht voert wetten en regels in die het leven van de Joden bemoeilijken. In juli 1942 duikt de familie Frank onder. In de twee jaar dat ze ondergedoken leeft, schrijft Anne over de gebeurtenissen in het geheime Achterhuis, maar ook over wat ze voelt en denkt. Ze schrijft korte verhalen en begint aan een roman. De politie arresteert de on-

dergedoken familie op 4 augustus 1944. De reden voor die inval blijft tot op heden een mysterie. De onderduikers worden via het kantoor van de *Sicherheitsdienst* (de *Duitse veiligheidsdienst*), een gevangenis in Amsterdam en het doorgangskamp Westerbork naar Auschwitz-Birkenau vervoerd. Begin november 1944 moet Anne, samen met haar zus Margot, op transport naar Bergen-Belsen. Hun ouders blijven in Auschwitz. Ook in Bergen-Belsen zijn de omstandigheden verschrikkelijk. Er is bijna

geen eten en er heersen besmettelijke ziektes. Ze krijgen allebei vlektyfus. In februari 1945 sterft eerst Margot en kort daarna ook Anne. Van alle onderduikers in het Achterhuis overleeft alleen Annes vader Otto de oorlog. Op 25 juni 1947 verschijnt *Het achterhuis*, het dagboek van Anne Frank, in een oplage van 3.000 exemplaren. Het boek wordt later in zo'n 70 talen vertaald en bewerkt voor toneel en film. In 1960 wordt het onderduikadres een museum, het Anne Frank Huis.

<https://www.annefrank.org>
services@annefrank.nl - +31 (0)20 556 71 05
Westermarkt 20 - 1016DK Amsterdam - NEDERLAND

PRAKTISCHE
INFORMATIE

MEMORIAAL VAN
KAMP WESTERBORK

© Stichting Auschwitz / Frédéric Crahay

© Alle rechten voorbehouden

De geschiedenis van kamp Westerbork is vooral bekend vanwege de jaren 1942-1945. Het kamp werd echter al in 1939 gebouwd, toen als vluchtelingenkamp. Na *Kristallnacht* in november 1938 willen veel Joden zo snel mogelijk uit Duitsland weg. Maar weinig landen nemen Joodse vluchtelingen op. Tot 1940 komen ongeveer 10.000 Joodse vluchtelingen in Nederland terecht. De Nederlandse regering oordeelt dat er een kamp voor hen moet komen en in 1939 wordt het Centraal

Vluchtelingenkamp Westerbork opgericht. De Joodse gemeenschap moest zelf betalen voor de bouw van het kamp. In oktober 1939 komen de eerste vluchtelingen in kamp Westerbork aan. Het kamp moest zo veel mogelijk als een normaal dorp functioneren. Er waren klassen en mensen konden sporten. Er was zelfs een wisselkantoor waar de laatste "normale" biljetten konden worden gewisseld.

Het *Polizeiliches Judendurchgangslager Westerbork* (door-

gangskamp voor Joden) wordt vanaf 1 juli 1942 het vertrekpunt voor in totaal 93 treinen met bestemming Auschwitz, Sobibór, Theresienstadt en Bergen-Belsen. Tot 1945 werden 107.000 Joden uit Nederland gedeporteerd naar het oosten, het merendeel van hen via Westerbork. Ook Sinti en Roma en enkele tientallen verzetsstrijders werden via dit doorgangskamp weggevoerd. Slechts 5.000 mensen keerden terug. In 1983 opent het Herinneringscentrum Kamp Westerbork zijn deuren.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://kampwesterbork.nl>
 info@kampwesterbork.nl - +31 (0)593 59 26 00
 Oosthalen 8 - 9414TG Hooghalen - NEDERLAND

MEMORIAAL VAN KAMP VUGHT

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Kamp Vught (*Konzentrationslager Herzogenbusch*) stond onder controle van de SS en werd als zodanig beschouwd als het enige KL buiten het Reich. Van januari 1943 tot september 1944 werden hier meer dan 32.000 mensen opgesloten: Joden, politieke gevangenen, verzetsstrijders, Jehovah's Getuigen en gijzelaars. Naast Nederlanders werden in Vught ook meer dan 1.000 Belgen, Fransen, Duitsers en mensen van andere nationaliteiten gevangengezet. Velen van hen werden afgevoerd

naar concentratiekampen in Duitsland en vernietigingskampen in het bezette Polen. Ten minste 735 mensen verloren het leven in het kamp zelf, waaronder 36 Belgen. Het gedenkteken werd in 1990 opgericht en in 2002 werd er een tentoonstellingsgebouw aan toegevoegd. Op het buitenterrein staan replica's van een gedeeltelijke kazerne en van verschillende wachttorens. Het voormalige crematorium van het concentratiekamp bevindt zich ook op het buitenterrein, en is het enige deel

van het museum dat niet herbouwd is. Aan de achterkant van het gebouw staat het Monument van de Verloren Kinderen. Barak 1b is de enige overgebleven originele barak van het concentratiekamp. Het bevindt zich niet in het museumgedeelte van het terrein, maar in een ander deel van het voormalige kamp. Tijdens de oorlog huisvestte de barak de postdienst en een kantine. Alle andere barakken werden vóór 1992 gesloopt. In 2012 werd het grootste deel gerestaureerd.

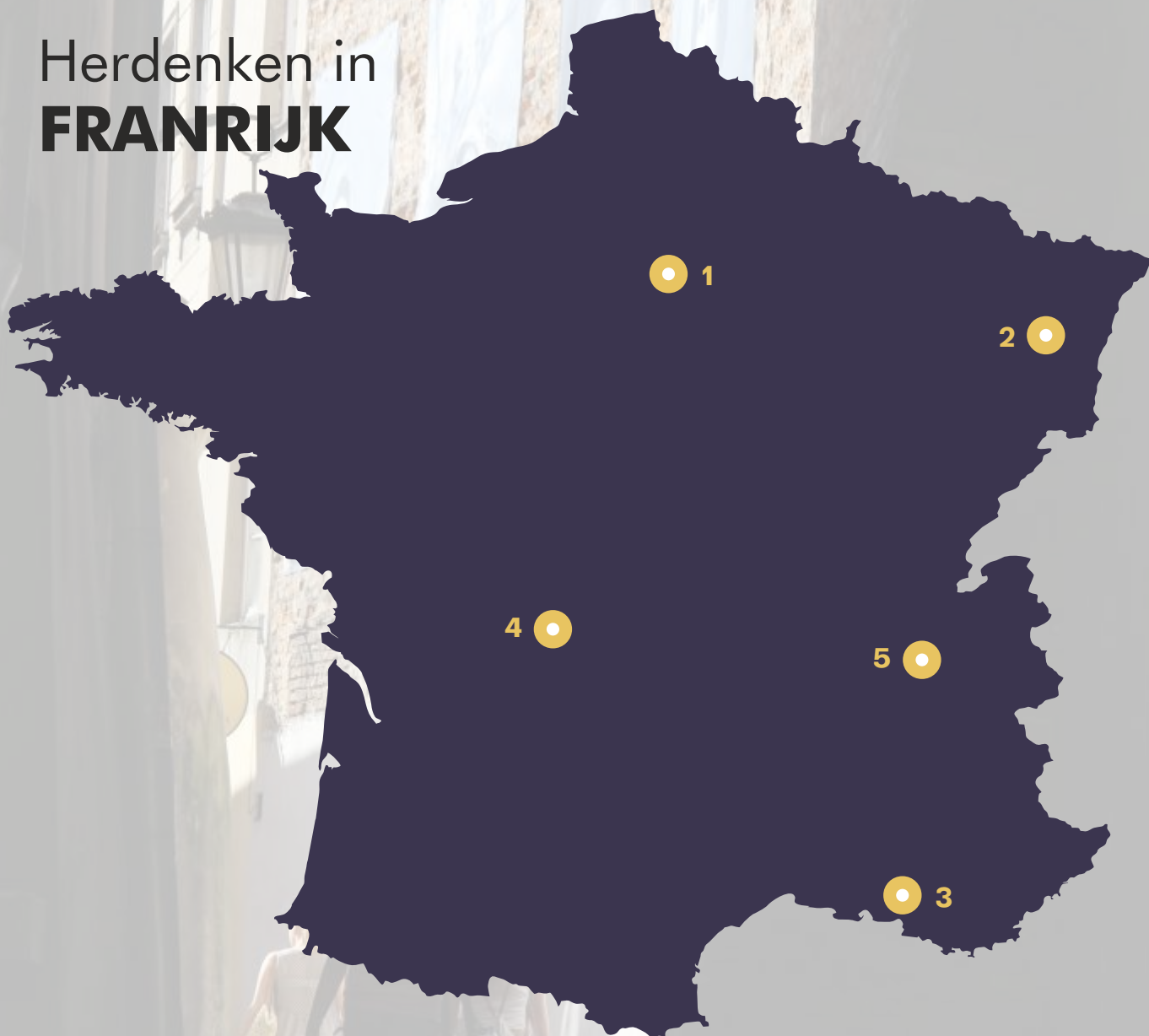
<https://www.nmkampvught.nl>
 info@nmkampvught.nl - +31 (0)73 656 67 64
 Lunettenlaan 600 - 5263NT Vught - NEDERLAND

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

1. MEMORIAAL VAN DRANCY
2. MEMORIAAL VAN STRUTHOF
3. MEMORIAAL VAN HET 'CAMP DES MILLES'
4. MEMORIAAL VAN ORADOUR-SUR-GLANE
5. MEMORIAAL VAN 'LA MAISON D'IZIEU'

Herdenken in **FRANRIJK**

MEMORIAAL VAN DRANCY

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

In juli 1940 vordert de *Wehrmacht* de sociale woonwijk 'Cité de la Muette' op om het als voorlopig detentiekamp te gebruiken voor Franse en Engelse krijgsgevangenen. De binnenplaats of het 'hoefijzer', leent zich perfect als locatie voor het interneringskamp. De gebouwen bevinden zich rond een binnenplaats van zo'n 200 meter lang en 40 meter breed, omringd door een omheining met prikkeldraad. In de hoeken worden wachttorens geplaatst. Na de grote razzia in Parijs en de mas-

sale arrestaties de dagen erna worden in totaal 4.230 mensen naar Drancy gebracht. In de zomer van 1942 wordt de 'Cité de la Muette' een doorgangskamp en het brandpunt van de Franse Jodendeportatie naar de vernietigingskampen. Bijna 63.000 Joden worden vanuit Drancy, het station van Bourget-Drancy en vervolgens het station van Bobigny gedeporteerd, bijna allemaal naar Auschwitz-Birkenau. Al in 1946 vinden in Drancy herdenkingen plaats. Vanaf 1948 krijgen de ge-

bouwen geleidelijk hun oorspronkelijke bestemming terug. Het herdenkingsmonument van de hand van beeldhouwer Shlomo Selinger wordt in 1976 ingehuldigd. In 2001 wordt de Cité geklasseerd als een van de beschermde sites en monumenten van Frankrijk. Op 23 september 2012 opent, op initiatief van de 'Fondation pour la Mémoire de la Shoah' (*stichting ter nagedachtenis van de Shoah*), het 'Mémorial de la Shoah' (*Shoah Memoriaal*) van Drancy zijn deuren.

<http://drancy.memorialdelashoah.org>
 contact@memorialdelashoah.org - +33 (0)1 42 77 44 72
 110-112, avenue Jean-Jaurès - 93700 Drancy - FRANCE

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

MEMORIAAL
VAN STRUTHOF

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

In het hart van de Vogezen, op een hoogte van 800 m, vinden we wat nog rest van het enige concentratiekamp op Frans grondgebied. Na de annexatie van de Elzas door het Duitsland van het Derde Rijk openen de nazi's hier in het voorjaar van 1941, op een plaats genaamd 'Le Struthof', het *Konzentrationslager (KL) Natzweiler*. De prachtige omgeving staat in schril contrast met de hel die de gedeporteerden er tot in september 1944 beleven. 52.000 mensen uit heel Europa worden naar

KL-Natzweiler of een van de nevenkampen in het omliggende netwerk gedeporteerd. Het gaat hoofdzakelijk om politieke gevangenen en verzetsstrijders, maar ook Joden, zigeuners, getuigen van Jehova, homoseksuelen ... komen hier terecht.

De Struthof-site strekt zich uit over 4,5 hectare glooiende hellingen en terrassen. De barakken, de wachttorens, het crematorium, de gaskamer ... getuigen van de gruwelijke realiteit van de concentratiekampen. Een museum

verhaalt de geschiedenis van het kamp, als blijvende herinnering aan de gedeporteerden van Natzweiler, van wie een derde nooit zou terugkeren.

Boven de zogenaamde *Kartoffelkeller*, een door de gedeporteerden gebouwde kelder van gewapend beton, bevindt zich het Europees Centrum voor de Gedeporteerde Verzetsstrijder. Dit CERD (*Centre Européen du Résistant Déporté*) belicht de opkomst van het nazisme en de verzetsstrijders die tegen de barbarij vochten.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<http://www.struthof.fr>

info@struthof.fr - +33 (0)3 88 47 44 67

Départemental 130 - F67130 Natzweiler-Struthof - FRANCE

MEMORIAAL VAN HET 'CAMP DES MILLES'

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

Het 'Camp des Milles', gelegen tussen Aix-en-Provence en Marseille, is het enige grote Franse internerings- en deportatiekamp (1939-1942) dat nog intact is. Over een oppervlakte van 15.000 m² biedt dit actuele museum een blik op de bewaard gebleven interneringsplaatsen, de complexe geschiedenis die eraan voorafging en de mensen die erbij betrokken waren. Er is ook een burgerlijk dat aanzet tot reflectie, bezoekers doet stilstaan bij de individuele, collectieve en institutio-

nele mechanismen die tot genocides leiden en de processen die ons in staat stellen ons daartegen te verzetten. Ter ondersteuning van haar werkzaamheden op het vlak van herinnering en burgerschapseducatie verrichte de 'Fondation du Camp des Milles' baanbrekend multidisciplinair wetenschappelijk werk op basis van de geschiedenis van de Shoah en andere genocides. Dagelijks worden op diezelfde wetenschappelijke basis tal van activiteiten gehouden op het vlak van herinne-

ring en burgerschapseducatie gericht op jongeren uit elke onderwijsomgeving, maar ook op politici, leerkrachten, magistraten, politiebeambten, atleten, werknemers, vakbondslid, gedetineerden enz. Sinds de opening van de herinneringssite eind 2012 zijn de activiteiten uitgebreid. Het bezoekersaantal ligt inmiddels op 120.000 per jaar, van wie 69.000 jongeren die hun ervaring achteraf kunnen doorpraten tijdens een verder uitdiepende workshop.

<http://www.campdesmilles.org>
contact@campdesmilles.org - +33 (0)4 42 39 17 11
 40, chemin de la Badesse - F13547 Aix-en-Provence Cedex 4 - FRANCE

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

MEMORIAAL VAN
ORADOUR-SUR-GLANE

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Op 10 juni 1944 richt een eenheid van de *Waffen SS* een bloedbad aan in het dorp Oradour-sur-Glane, op 22 kilometer van Limoges. De tragedie is ondertussen over de hele wereld bekend. Het herinneringscentrum dat in 1999 de deuren opende, vormt de nieuwe toegang naar de ruïnes van dit martelaarsdorp. Bezoekers kunnen er een gedocumenteerd traject volgen dat hen, aan de hand van geschiedkundige analyses, inzicht verschaft in de gruwel die zich hier afspeelde,

de huiveringwekkende context en de onafwendbare vernietigingslogica die eraan voorafging. De ruïnes van het martelaarsdorp die in 1946 als historisch monument geklasseerd werden, worden jaarlijks door 300.000 mensen bezocht.

Met de jaren werd echter duidelijk dat de stenen overblijfselen alleen niet zouden volstaan om de herinnering te bewaren. De nagedachtenis moest als het ware gefixeerd worden. De keuze viel op een interpretatiecentrum, zonder

objecten of verzamelstukken, dat bezoekers op een expliciete, historische en pedagogisch verantwoorde wijze doorheen de permanente tentoonstelling leidt. De rondleiding nodigt de bezoeker uit zich onder te dompelen in de geschiedenis van Oradour, van de Tweede Wereldoorlog tot de naoorlogse periode, in een gebouw waar de architectonische vorm en de inscenering van de binnenruimten symbolisch de massamoord en de gevolgen ervan oproepen.

MEMORIAAL VAN 'LA MAISON D'IZIEU'

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Stichting Auschwitz / Frédéric Crahay

© Alle rechten voorbehouden

Tussen mei 1943 en april 1944 vangen Sabine en Miron Zlatin in dit huis meer dan honderd Joodse kinderen op om ze te redden van de antisemitische vervolging. In de ochtend van 6 april 1944 worden de 44 kinderen en 7 opvoeders die er op dat moment verblijven, opgepakt en gedeporteerd op bevel van Klaus Barbie, die mee aan het hoofd van de Gestapo staat in Lyon. Alleen Léa Feldblum keert levend uit Auschwitz terug. Nazi-jagers Béate en Serge Klarsfeld sporen

Klaus Barbie op met de hulp van Fortunée Benguigui en Ita-Rosa Halaunbrenner, moeders van de in Izieu opgepakte kinderen. Hij wordt uitgeleverd en voor het Franse gerecht gebracht. Door de talloze getuigenissen tegen hem wordt hij in 1987 in Lyon berecht en veroordeeld voor misdaden tegen de menselijkheid.

Het 'Musée-Mémorial des enfants d'Izieu' (museum en herinneringsplaats voor de kinderen van Izieu) wordt op 24 april 1994 ingehuldigd en op 6 april 2015 opent de

nieuwe permanente tentoonstelling en het Sabine en Miron Zlatin-gebouw zijn deuren.

Het *Maison des enfants d'Izieu* biedt zijn bezoekers een brede waaier aan interactieve inhoud en een vernieuwd pedagogisch aanbod met rondleidingen, herdenkings-momenten, seminars in Frankrijk en het buitenland.

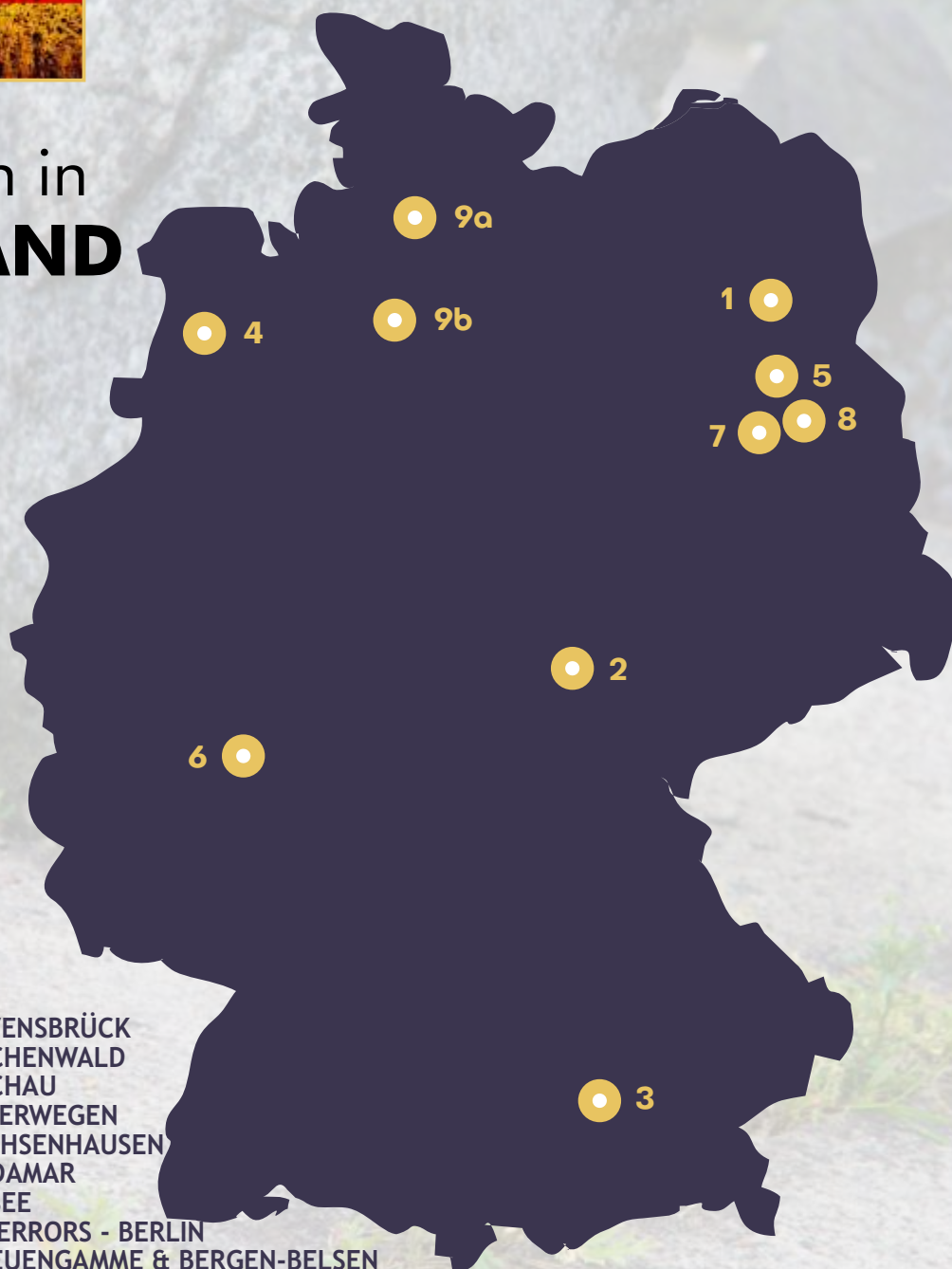
Het *Maison des enfants d'Izieu* is sinds 26 maart 1993 geklasseerd als historisch monument. Deze registratie omvat het huis en de twee bijgebouwen

<https://www.memorializieu.eu>
info@memorializieu.eu - +33 (0)4 79 87 21 05
70 Route de Lambraz - 01300 Izieu - FRANCE

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

Herdenken in **DUITSLAND**

1. MEMORIAAL VAN RAVENSBRÜCK
2. MEMORIAAL VAN BUCHENWALD
3. MEMORIAAL VAN DACHAU
4. MEMORIAAL VAN ESTERWEGEN
5. MEMORIAAL VAN SACHSENHAUSEN
6. MEMORIAAL VAN HADAMAR
7. MUSEUM VAN WANNSEE
8. TOPOGRAPHIE DES TERRORS - BERLIN
9. MEMORIALEN VAN NEUENGAMME & BERGEN-BELSEN

MEMORIAAL VAN RAVENSBRÜCK

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Ravensbrück was een concentratiekamp voor vrouwen tijdens de Tweede Wereldoorlog op 85 km ten noorden van Berlijn. Tussen 1939 en 1945 werden 132.000 vrouwen en kinderen, 20.000 mannen en 1000 vrouwelijke tieners als gevangene geregistreerd. De gevangenen (Roma, Sinti, politieke gevangenen, Joden, leden van het Verzet...) kwamen uit veertig verschillende landen. Er werden negenhonderd Nederlandse vrouwen gevangengehouden, onder wie vijftienzeventig

met een Joodse achtergrond. De vrouwen werden ingezet als dwangarbeider. In 1959 werd het Nationaal Monument Ravensbrück opgericht. In de oorspronkelijke interneringscellen werd een museum ingericht. Het geeft een realistisch beeld van de werking en het leven in het kamp.

Na de hereniging van Duitsland werd de herinneringssite een onderdeel van de *Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten*, een onafhankelijke publiekrechtelijke stichting die wordt gefinancierd

door de deelstaat Brandenburg en de federale regering. Het 'Museum van het Antifascistisch Verzet' in het voormalige hoofdkwartier van de SS werd vervangen door twee nieuwe permanente tentoonstellingen in het kader van de herinrichting van de herinneringssite in het begin van de jaren 1990. Sinds april 2013 is hier een ruimte van 900 vierkante meter gewijd aan de tentoonstelling 'Het vrouwenconcentratiekamp Ravensbrück: Geschiedenis en Herdenking'.

<https://www.ravensbrueck-sbg.de>
 info@ravensbrueck.de - +49 (0)330 93 608 10
 Strasse der Nationen - 16798 Fürstenberg/Havel - DEUTSCHLAND

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

MEMORIAAL VAN
BUCHENWALD

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Van 1937 tot 11 april 1945 lag op de Ettersberg in de buurt van Weimar het concentratiekamp Buchenwald waar meer dan 250.000 mensen uit bijna 50 landen werden opgesloten. Meer dan 50.000 mensen stierven door de moorddadige dwangarbeids- en levensomstandigheden of werden door de SS eigenhandig vermoord. Verzetsstrijders vormden een ondergrondse organisatie in het kamp om hun best te doen de verwoestingen van de SS te stoppen. Buchenwald werd al snel sy-

noniem voor het concentratiekampsysteem van de Nazi's. Toen de Amerikanen in april 1945 Buchenwald en de omliggende kampen bereikten, zou Dwight D. Eisenhower schrijven: "Niets zal mij ooit meer van streek hebben gemaakt dan deze aanblik." Van augustus 1945 tot 1950 gebruikte de geheime dienst van de Sovjet-Unie het terrein als interneringskamp. Meer dan 7.000 van de 28.000 personen die er in hechtenis zaten, kwamen om het leven. Begin jaren 50 werd het

kamp uiteindelijk opgebroken. Op de zuidelijke helling van de Ettersberg werd een monumentaal gedenkcomplex gebouwd, dat in 1958 met de bewaard gebleven delen van het voormalige kamp werd ingehuldigd als de nationale Herinneringssite Buchenwald. De huidige Herinneringssite Buchenwald maakt deel uit van de *Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau Dora* die door de deelstaat Thüringen en de federale regering wordt ondersteund.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.buchenwald.de>
sekretariat@buchenwald.de - +49 (0)3643 430 0
99427 Weimar - DEUTSCHLAND

MEMORIAAL VAN DACHAU

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Op 22 maart 1933, enkele weken nadat Adolf Hitler tot Rijkskanselier was benoemd, werd in Dachau een concentratiekamp voor politieke gevangenen opgericht. Dit kamp diende als model voor alle latere concentratiekampen en als 'school van geweld' voor de SS'ers die er het bevel voerden. In de twaalf jaar van zijn bestaan werden hier en in de talrijke nevenkampen meer dan 200.000 personen uit heel Europa gevangengezet. 41.500 mensen werden vermoord.

Op 29 april 1945 bevrijdden Amerikaanse troepen de overlevenden.

Dankzij het initiatief van de overlevenden, die zich in 1955 hadden verenigd in het Internationale Comité van Dachau (IDC), kon het voormalige gevangenenkamp worden omgevormd tot een plaats van herdenking en herinnering. In mei 1965 werd de Dachau Gedenkplaats geopend met de eerste documentaire tentoonstelling.

Het Dachau Memoriaal werd in

1997 heringericht. In 2003 werd een nieuwe permanente tentoonstelling geopend. Het leitmotiv van de tentoonstelling, dat nog steeds actueel is, is "de weg van de gedeporteerden". Hun lotgevallen worden gereconstrueerd vanaf de tijd dat zij gevangen zaten tot de tijd dat zij bevrijd werden, met als thema's leven, lijden en dood in het kamp.

Opgelet: alle programma's die door de afdeling Educatie worden aangeboden, zijn bestemd voor bezoekers vanaf 13 jaar.

<https://www.kz-gedenkstaette-dachau.de>
info@kz-gedenkstaette-dachau.de - +49 (0)8131 66997 0
 Alte Römerstrasse 75 - 85221 Dachau - DEUTSCHLAND

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

MEMORIAAL VAN
ESTERWEGEN

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

In de zomer van 1933 bouwde de Pruisische staat het concentratiekamp Esterwegen op de plaats van de huidige Herinneringssite, om er politieke gevangenen onder te brengen. Van 1934 tot 1936 was Heinrich Himmler rechtstreeks verantwoordelijk voor het concentratiekamp. Hij ontbond het in 1936; daarna werden politieke gevangenen vastgehouden in Sachsenhausen nabij Berlijn. Van 1937 tot 1945 kwamen in kamp Esterwegen veroordeelden van het strafrechtstelsel van het 'Reich'

terecht. Tijdens WO II werden hier Duitse soldaten gevangengehouden die door de krijgsraad van de *Wehrmacht* waren veroordeeld. Verzetsstrijders uit verschillende West-Europese landen, ook wel 'Nacht und Nebel'-gevangenen genoemd, werden opgesloten in een deel van Kamp Esterwegen ('Kamp Zuid'). Van 1953 tot 1959 was het een doorgangskamp voor vluchtelingen uit de Duitse Democratische Republiek (DDR). Daarna werden alle gebouwen van het voormalige kamp ont-

manteld. Pas na 2005 werd het ingericht als gedenkplaats en museum.

De hoofdtentoonstelling documenteert de geschiedenis van de *Emslandkampen* van 1933 tot 1945 en biedt chronologisch een context voor de gebeurtenissen binnen het kader van het 'Derde Rijk', met inbegrip van de regionale aspecten. De nadruk ligt op de ervaringen van de gevangenen bij hun werk in het veen en op hoe zij leefden en leden in de kampen.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.gedenkstaette-esterwegen.de>
info@gedenkstaette-esterwegen.de - +49 (0)5955 9889 50
 Hinterm Busch 1 - 26897 Esterwegen - DEUTSCHLAND

MEMORIAAL VAN SACHSENHAUSEN

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

Het concentratiekamp Sachsenhausen was het belangrijkste nazi-kamp in de omgeving van Berlijn, gelegen bij Oranienburg, ten noorden van de hoofdstad. Met de bouw ervan werd begonnen op 12 juli 1936, toen 50 gevangenen uit het concentratiekamp Esterwegen daarheen werden overgebracht. Aanvankelijk waren het vooral politieke gevangenen die in Sachsenhausen werden opgesloten, evenals echte of als zodanig beschouwde misdadigers. Aan het eind van 1936 wa-

ren er 1600 gevangenen. Vervolgens werden er tot 1945 ook Joden, homoseksuelen, Jehova's getuigen, "asociale" (waaronder Roma en Sinti), en later ook Sovjetburgers vastgehouden. In 1993, na de politieke omwenteling in Oost-Duitsland en de politieke hereniging van Duitsland, werd *Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen* onderdeel van de *Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten*, een gezamenlijke publiekrechtelijke stichting van de deelstaat Brandenburg en de fe-

derale regering. Het Dodenmarsmonument in het Belower Wald maakt als externe site ook deel uit van de Herinneringsite Sachsenhausen. Hier verbleven 18.000 gevangenen die door de SS naar Schwerin werden gemarcheerd tussen eind april en begin mei 1945. De inhoud die wordt getoond op de site van het memoriaal en in de tentoonstellingen is niet geschikt voor kinderen onder de 12 jaar. De educatieve inhoud van de herinneringsite is gericht op leerlingen vanaf 14 jaar.

<https://www.sachsenhausen-sbg.de>
 besucherdienst@gedenkstaette-sachsenhausen.de - +49 (0)3301 200 2
 Strasse des Nationen 22 - 16515 Oranienburg - DEUTSCHLAND

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

MEMORIAAL VAN
HADAMAR

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

De moorden op patiënten in de sanatoria en verpleeghuizen van het 'Reich' begonnen in januari 1940. Grijsse bussen haalden de geselecteerde patiënten op uit gestichten en brachten hen naar in totaal zes moordcentra: Bernburg, Brandenburg, Grafeneck, Hadamar, Hartheim (het huidige Oostenrijk) en Pirna-Sonnenstein die waren opgericht door het 'Aktion T4'-hoofdkwartier. Daar werden de patiënten vergast met koolmonoxide. In Hadamar werden tussen 13 januari 1941 en 21

augustus 1941, meer dan 10.000 mensen vermoord. De Hadamar Herinneringssite herdenkt de slachtoffers van de nationaalsocialistische "euthanasie"-misdaden. Het is een herinneringsplaats die context verschaft aan de geschiedenis en die politieke lering verstrekt. De site geeft informatie over de "euthanasie"-misdaden van de nazi's en gaat ook in op actuele vraagstukken. Dit gebeurt door rondleidingen, studiedagen of projecten van meerdere dagen. Daarnaast organiseert de

Hadamar Herinneringssite thematische culturele evenementen zoals lezingen, theatervoorstellingen en concerten voor alle belangstellenden. Door zowel regionale als supraregionale onderwerpen te behandelen, levert de site een belangrijke bijdrage aan het onderzoek rond "euthanasie", uitgevoerd door de nazi's. Ook het verstrekken van informatie over het lot van slachtoffers en de zorg voor familieleden van slachtoffers van nazi-"euthanasie" zijn hier belangrijke werkpunten.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.gedenkstaette-hadamar.de>
gedenkstaette-hadamar@lwg-hessen.de - +49 (0)6433 917 172
 Mönchberg 8 - 65589 Hadamar - DEUTSCHLAND

MUSEUM VAN WANNSEE

HISTORISCHE
SITE MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

De Wannseeconferentie was een bijeenkomst van vijftien hoge nazi-ambtenaren, die plaatsvond op 20 januari 1942 in Villa Marlier, gelegen aan de Wannsee, net buiten Berlijn. Zij kwamen er samen om te beslissen over een 'definitieve oplossing' voor het 'Jodenvraagstuk' (*Endlösung der Judenfrage*).

In Villa Marlier is sinds 1992 een herinnerings- en studiecentrum gevestigd: het *Haus der Wannsee-Konferenz*. Het werd ingehuldigd op de vijftigste herden-

kingsdag van de conferentie. In negen zalen toont de tentoonstelling 'De bijeenkomst aan de Wannsee en de Moord op de Europese Joden' de geschiedenis van uitsluiting, definitie en classificatie die culmineerde in de systematische deportaties en genocide, binnen de context van de Wannsee-conferentie. De tentoonstelling legt uit wat antisemitisme is, hoe het zich voorafgaand aan de genocide ontwikkelde en in welke mate het vandaag nog bestaat.

De tentoonstelling beschrijft de ervaringen van Joden uit verschillende Europese landen en toont de strafrechtelijke vervolging van de deelnemers na 1945 en hoe de samenleving reageerde op de handelingen tijdens het nazitijdperk.

Voor volwassenen worden beroepsgerichte studiedagen en meerdaagse seminars aangeboden.

Voor leerkrachten biedt de instelling opleidingen aan over de pedagogie van gedenkplaatsen.

<https://www.ghwk.de>
info@ghwk.de - +49 (0)3080 500 10
Am Grossen Wannsee 56-58 - 14109 Berlin - DEUTSCHLAND

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

TOPOGRAPHIE DES TERRORS

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

De permanente tentoonstelling 'Topografie van de Terreur: de Gestapo, de *Reichsführung SS* en het *Reichssicherheitshauptamt* in de Wilhelm- en Prinz-Albrecht-Straße' is gevestigd op de voormalige site van de SS en focust op de centrale instellingen van de SS en de politie tijdens het 'Derde Rijk' en de misdaden die ze begingen in heel Europa. Hoofdzakelijk met fotomateriaal op een 'lint van panelen' en documenten (kopieën) die op thematische desks worden gepresenteerd, wordt de

bezoeker langs de grote thema's van de vijf hoofdsegmenten van de tentoonstelling geleid: (I) De nationaal-socialistische machts-overname; (II) De instituties van de terreur (SS en politie); (III) Terreur, vervolging en vernietiging in het rijksgedebied; (IV) SS en *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA - hoofdkwartier voor rijksveiligheid) in de bezette gebieden; (V) Einde van de oorlog en de naoorlogse periode. Computerterminals en leesmappen verschaffen diepgaande informatie, vaak over on-

derwerpen die buiten het bestek van de tentoonstelling vallen. De tentoonstelling omvat ook enkele audio- en filmopnames. De media-eenheden tonen de diverse ontwikkelingen zowel in de ruimte als in de tijd: kaarten tonen de locatie van SS- en politiecommandoposten (*Leitstellen*) en de plaatsen waar gruweldaden plaatsvonden. Een schema van het naziconcentratiekampensysteem, als centraal onderdeel van het terreursysteem in het 'Derde Rijk', wordt ook gepresenteerd.

PRAKTISCHE INFORMATIE

<https://www.topographie.de>

+49 (0)3025 4509 50

Niederkirchnerstrasse 8 - 10963 Berlin - DEUTSCHLAND

MEMORIALEN VAN NEUENGAMME EN BERGEN-BELSEN

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

De hoofdtentoonstelling 'Sporen van Geschiedenis: het concentratiekamp Neuengamme 1938-1945 en zijn naoorlogse geschiedenis' belicht de historie van het concentratiekamp Neuengamme en zijn nevenkampen van 1938 tot 1945. Eerst en vooral documenteert het de misdaden die op deze plaats zijn begaan tegen gevangenen die hierheen werden vervoerd uit tal van landen.

Het geeft een beeld van het proces van ontmenselijking, het dagelijks leven en de overlevingsstrategieën van de gevangenen in Neuengamme en de satellietkampen. Er wordt ook informatie gegeven over het gebruik van het terrein na de bevrijding in mei 1945 en over de lange en moeizame weg die tot de oprichting van de herinneringssite heeft geleid.

© Alle rechten voorbehouden

<https://www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de>
neuengamme@gedenkstaette.hamburg.de - +49 (0)40 428131500
Jean Dolidier Weg 75 - 21039 Hamburg - DEUTSCHLAND

PRAKTISCHE
INFORMATIE

Het kamp Bergen-Belsen werd in 1940 opgericht ten zuiden van twee kleine steden: Bergen en Belsen. Tijdens zijn bestaan werd het Bergen-Belsen complex gebruikt voor de opsluiting van Joden, krijgsgevangenen, politieke gevangenen, Roma en Sinti, "asocialen", criminelen, Jehova's getuigen en homoseksuelen. Toen de Geallieerden en de Sovjettroepen eind 1944 en begin

1945 naderden, werd Bergen-Belsen een verzamelkamp voor duizenden Joodse gevangenen die geëvacueerd waren uit kampen dichtbij het front. In het Documentatiecentrum is een permanente tentoonstelling te bekijken over de geschiedenis van het concentratiekamp Bergen-Belsen, die ongeveer 1.500 vierkante meter beslaat, verdeeld over twee verdiepingen.

© Alle rechten voorbehouden

<https://bergen-belsen.stiftung-ng.de>
Bergen-Belsen@stiftung-ng.de - +49 (0) 5051 47 59 0
Anne-Frank-Platz - 29303 Lohheide - DEUTSCHLAND

PRAKTISCHE
INFORMATIE

Herdenken in **GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG**

1. NATIONAAL MUSEUM
VAN HET VERZET

NATIONAAL MUSEUM VAN HET VERZET

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Het Nationaal Museum van het Verzet, dat door de stad Esch-sur-Alzette werd gebouwd op initiatief van de plaatselijke afdeling van de *Luxemburgse Liga van Politieke Gevangenen en Gedeporkeerden*, werd in 1956 ingehuldigd.

Samen met het oorlogsmonument werd het opgericht ter ere van de slachtoffers van het nazisme en de arbeiders die in de mijnen en fabrieken in het zuiden van het land zijn omgekomen. Het museum vertelt de geschiedenis

van Luxemburg van 1940 tot 1945, vanaf de nazi-onderdrukking, via de reacties van de bevolking (passief verzet, verzetsbewegingen, gedwongen rekrutering, staking, Luxemburgers in het maquis en in de geallieerde legers) tot de bevrijding, aan de hand van foto's, voorwerpen en kunstwerken. Een tweede deel behandelt de onderdrukking door de nazi's en het concentratiekampensysteem, alsmede het lot van de Luxemburgse joden. Sinds het begin van de jaren 1980 wordt het

museum beheerd door de stad Esch-sur-Alzette. In 1987 werd de permanente tentoonstelling heringericht. Eind jaren negentig werd een project voor de renovatie van het museum opgestart, dat echter nooit werd voltooid. Ten slotte werd in 2015 een nieuw renovatie- en uitbreidingsproject opgestart. De start van de uitbreidingswerkzaamheden startten in september 2018. Sinds 1 januari 2018 is de nieuwe Stichting Nationaal Museum van het Verzet de beheerder van het museum.

<https://musee-resistance.lu>

info@mnr.lu - +352 54 84 72

Place de la Résistance - 4041 Esch-sur-Alzette - GRAND DUCHÉ DE LUXEMBOURG

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

Herdenken in **POLEN**

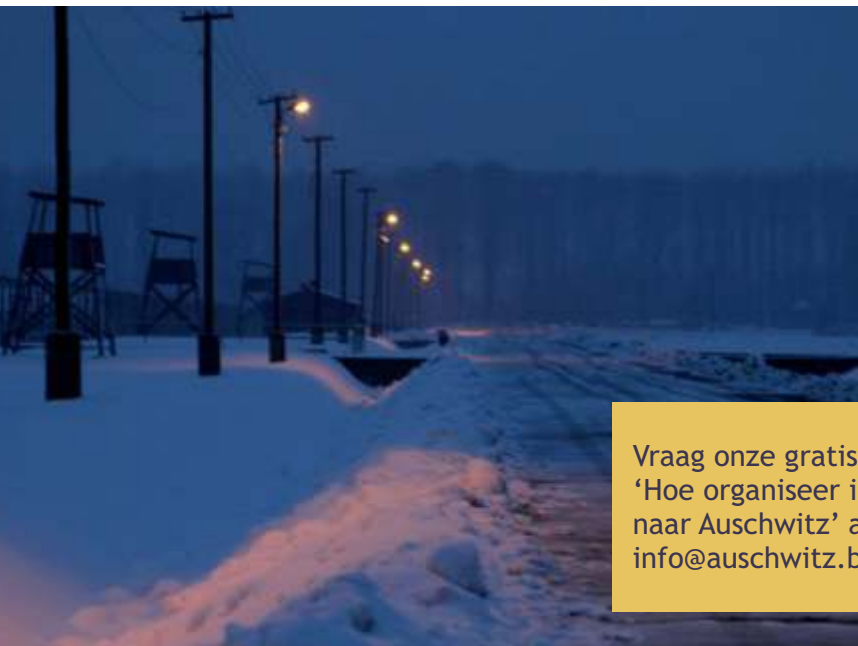
1. STAATSMUSEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU
2. STAATSMUSEUM MAJDANEK
3. STAATSMUSEUM STUTTHOF
4. MEMORIAAL VAN GROSS-ROSEN
5. POLIN MUSEUM

STAATSMUSEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU

HERDENKEN IN POLEN

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

Vraag onze gratis folder
'Hoe organiseer ik een reis
naar Auschwitz' aan via
info@auschwitz.be

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Auschwitz I, Auschwitz II-Birkenau en Auschwitz III-Monowitz zijn een begrip voor elkeen die interesse toont voor de geschiedenis van de Shoah.

In 1947 roept het Poolse parlement op tot de bescherming van de terreinen en objecten van het gewezen kamp.

Het Staatsmuseum Auschwitz-Birkenau wordt het museum in de Poolse stad Oświęcim over de slachtoffers van het beruchte concentratiekamp.

Het museum omvat een aantal

ationale paviljoenen en tentoonstellingen in de voormalige barakken van Auschwitz I en stelt het kampterrein en moordcentrum open van Auschwitz II-Birkenau.

Toegangskarten kunnen uitsluitend worden gereserveerd via: visit.auschwitz.org.

Bezoekers in groepen van meer dan 10 personen zijn verplicht een gids van de Auschwitz Herinneringssite in te huren en gebruik te maken van een hoofdtelefoonbegeleidingssysteem.

Wanneer u zich op het terrein van het Museum bevindt, dient u de gepaste solemniteit en eerbied in acht te nemen. Gelieve voor het bezoek 'de bezoekerregels' te lezen. Het terrein en de gebouwen van de kampen Auschwitz I en Auschwitz II-Birkenau zijn toegankelijk voor bezoekers. De duur van een bezoek is louter afhankelijk van de individuele interesses en behoeften van de bezoekers. Een bezoek aan het museum door kinderen onder de 14 jaar wordt afgeraden.

<http://www.auschwitz.org>
reservation.office@auschwitz.org - +48 (0)33 844 8000
ul. Więźniów Oświęcimia 20 - 32-603 Oświęcim - POLSKA

PRAKTISCHE
INFORMATIE

HERDENKEN IN POLEN

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

STAATSMUSEUM MAJDANEK

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Majdanek, het Duitse concentratiekamp in Lublin, was het gevolg van een besluit van Heinrich Himmler. Het kamp zou een bron worden van gratis arbeidskrachten voor de verwezenlijking van de plannen om een Duits keizerrijk op te bouwen. De aanvankelijke ideeën over de omvang van het kamp werden een paar keer gewijzigd, waarbij de oppervlakte van het kamp en het geplande aantal gevangenen telkens toenamen. Er waren gevangenen uit bijna 30 landen. Poolse burgers

waren er het meest, maar er waren ook joodse gevangenen uit de Sovjet-Unie en Tsjecho. Meteen ging hun verblijf in het kamp gepaard met honger, angst, slopend werk en ziekten. Het leven van de gevangenen werd er voortdurend bedreigd. Ze stierven door de erbarmelijke levensomstandigheden of ze werden geexecuteerd en vermoord in de gaskamers. Van de naar schatting 150.000 gevangenen die Majdanek binnenkwamen, werden er volgens het meest recente onder-

zoek 80.000 vermoord. Joden waren de grootste groep onder de overleden en vermoorde mensen, gevolgd door Polen, Wit-Russen, Oekraïners en Russen. Om de sporen van deze misdaden uit te wissen, werden de lijken van de overleden en vermoorde mensen verbrand op brandstapels of in het crematorium. Vandaag zijn een groot aantal tentoonstellingen ondergebracht in de voormalige barakken. Staatsmuseum Majdanek beheert tevens het Memoriaal van Belżec en van Sobibór.

**PRAKTISCHE
INFORMATIE**

<http://www.majdanek.eu>
centrum@majdanek.eu - +48 81 710 28 33
ul. Droga Męczenników Majdanka 67 - 20-325 Lublin - POLSKA

STAATSMUSEUM STUTTHOF

HERDENKEN IN POLEN

HISTORISCHE
SITE

MUSEUM

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Stutthof was een concentratiekamp in Noord-Polen, 35 kilometer ten oosten van Gdańsk. Het werd opgezet in september 1939 als gevangenkamp voor burgers. In januari 1942 werd het een concentratiekamp. In totaal hebben 115.000 mensen gevangen gezeten in dit concentratiekamp. 65.000 gevangenen kwamen hier om en 22.000 werden doorgestuurd naar andere kampen. Stutthof was het eerste Duitse concentratiekamp dat tijdens de Tweede Wereldoorlog buiten de

Duitse grenzen werd opgezet. Het was ook het laatste kamp dat door de Geallieerden werd bevrijd, op 9 mei 1945. Het voormalige concentratiekamp, vandaag een museum, ligt aan de ingang van de stad Sztutowo, midden in het bos. De toegang is gratis. Een rondleiding door een gids dient betaald te worden. In de houten barakken die bewaard zijn gebleven bij de ingang van het oude kamp, het deel dat oorspronkelijk was gebouwd, zijn tentoonstellingen in-

gericht waar barakopstellingen zijn gereconstrueerd. Het crematoriumgebouw staat ernaast en achter deze twee gebouwen staat een veewagen waar de gevangenen per spoor aankwamen. Er is een groot gedenkteken opgericht, waarin de as van de crematoria zichtbaar is. Het nieuwe deel van het kamp ligt aan de noordkant. Er zijn geen barakken meer, maar alle locaties werden gereconstrueerd op het terrein, wat een overzicht geeft van de grootte van het kamp.

<http://www.stutthof.org>
sekretariat@stutthof.org - +49 55 247 83 53
ul. Muealna 6 - 82-110 Sztutowo - POLSKA

PRAKTISCHE
INFORMATIE

MEMORIAAL VAN
GROSS-ROSEN

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Het concentratiekamp Gross-Rosen werd in augustus 1940 opgericht als een satellietkamp van het concentratiekamp Sachsenhausen. De gevangenen waren bedoeld voor zwaar werk in de plaatselijke granietgroeve, eigendom van de firma SS DEST. Het eerste gevangenentransport kwam aan op 2 augustus 1940. Op 1 mei 1941 kreeg het Arbeitslager Gross-Rosen de status van afzonderlijk concentratiekamp. In de eerste twee jaar van zijn bestaan was KL Gross-Rosen een

klein kamp, dat hoofdzakelijk ten dienste stond van de steengroeve. Het was uitputtend werk van 12 uur per dag in de steengroeve, tegen hongerrantsoenen, zonder behoorlijke medische verzorging en met onophoudelijke terreur en mishandeling van de gevangenen, zowel door SS-ers als kapo's.

Het sterftecijfer van KL Gross-Rosen lag erg hoog en het werd beschouwd als een van de zwaarste concentratiekampen. De toegang tot het museum is

gratis. Groepen van 10 of meer personen moeten verplicht de rondleiding aanschaffen. Een bezoek aan het terrein van het voormalige concentratiekamp en de tentoonstellingen in het museum duurt minstens 2 uur.

Volgens het besluit van de minister van Onderwijs mogen kinderen jonger dan 14 jaar de gronden van de herinneringssite niet bezoeken.

Leerlingen moeten het Museum bezoeken onder de hoede van volwassenen.

PRAKTISCHE
INFORMATIE

<https://www.gross-rosen.eu>

muzeum@gross-rosen.eu - +48 74 855 90 07

ul. Ofiar Gross-Rosen 26 - 58-152 Goczałków - POLSKA

POLIN MUSEUM WARSCHAU

HERDENKEN IN POLEN

MUSEUM

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Het museum is een moderne culturele instelling, het is een historisch museum dat de 1000 jaar van Joods leven in de Poolse landen voorstelt.

De kerntentoonstelling beslaat meer dan 4.000 vierkante meter. Ze bestaat uit acht galerijen die de duizendjarige geschiedenis van de Joodse gemeenschap in Polen documenteren en vieren - ooit de grootste Joodse gemeenschap ter wereld - die tijdens de Holocaust bijna volledig werd vernietigd. De tentoonstelling omvat

een multimediale vertelling met interactieve installaties, schilderijen en mondelinge getuigenissen, verzameld door onder andere meer dan 120 geleerden en curatoren. Eén van de absolute blikvangers is een replica van het dak en het plafond van een 17e-eeuwse synagoge in Gwoździec. Het is ook een plaats van ontmoeting en dialoog voor wie het verleden en het heden van de Joodse cultuur wil verkennen, voor wie graag inzichten voor de toekomst wil puken uit de Pools-Joodse ge-

schiedenis en voor wie stereotypen onder ogen wil zien en zich durft te verzetten tegen de xenofobie en de nationalistische vooroordelen die de hedendaagse samenlevingen bedreigen.

Door openheid, verdraagzaamheid en waarheid aan te moedigen, draagt het POLIN Museum bij tot het wederzijds begrip en respect tussen Polen en Joden.

De eerste steen van het museum werd gelegd in 2007, en het museum werd officieel geopend op 19 april 2013.

<http://www.polin.pl>
rezerwacje@polin.pl - +48 22 47 10 301
ul. Mordechaja Anielewicza 6 - 00-157 Warszawa - POLSKA

PRAKTISCHE
INFORMATIE

OOK ONLINE KAN ER AAN HERINNERINGSEDUCTIE WORDEN GEDAAN

Outside the box and inside VR?

Efficiënt herdenken vanuit de klas

Draait de wereld door? *Blended learning* als een doordachte mix van *face-to-face* en digitaal onderwijs is niet meer weg te denken uit de school. Ook binnen herinneringseducatie bewijst deze vorm van leren intussen zijn nut.

Maar hoe zet je technologie krachtig in om aan herinneringseducatie te doen? Op welke manier zetten we digitale didactiek in wanneer we herdenken vanuit de klas? Wat werkt effectief?

Het antwoord is simpel: alles hangt af van je leerlingen, doelen, voorkennis...

Er liggen kansen online om te differentiëren en leerstrategieën toe te passen. Een goede didactiek toepassen kan bijvoorbeeld door

leerlingen inhouden rond herdenken te laten verwerken en een korte video te laten maken of een korte quiz. Samen met leerlingen digitaal materiaal ontwikkelen, lukt bijvoorbeeld door sterke leerlingen *explainer*-video's in Screenshot-O-Matic of powerpoint te laten maken en die nadien met de hele groep te delen. Dat kan sterk werken.

Online herinneringsplekken bezoeken

We nemen de proef op de som en zoeken online naar materialen die ons helpen virtueel herinneringsplekken te bezoeken vanuit de klas. Trefwoorden: herinneringseducatie, virtuele bezoeken, herdenken vanuit de klas.

My Hero Immersive Storytelling

Educational VR award gaf in 2020 een prijs aan de kersverse ontwikkelde 'Anne Frank House VR' app. In *virtual reality* verken je de onderduikplek van Anne Frank en haar familie. De app geeft een bijzondere inkijk in de schuilplaats van Anne Frank en het Achterhuis. In deze VR-app zijn alle kamers van het Achterhuis ingericht in de stijl van de onderduikperiode tussen 1942-1944. Alles is stap voor stap opgebouwd en in 3D-gemodelleerd. De tour duurt 25 minuten en biedt achtergrondinformatie, beschikbaar in 7 talen: Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans, Portugees en Hebreeuws. *All you need* is een VR-bril...

Voor de bezoeker leerling is het eenvoudig: zet een VR-bril op en duik in het verleden. Net als in een

teletijdmachine word je teruggeflitst naar een recent of ver verleden. Je beweegt in een virtueel decor en krijgt het gevoel dat je echt deelneemt aan een actie. Dingen die gebeuren, onderga je. Elke historisch feit is gecheckt door onderzoekers, elk detail klopt.

Een snelle duik in online materialen met betrekking tot herinneringseducatie brengt ons in tweede instantie in Duitsland waar onderzoekers in museum van Hamburg een nieuwe interactieve ervaring aanbieden sinds 2019. De wachttorens en de steenfabriek van het voormalige kamp zijn niet meer toegankelijk voor het grote publiek omwille van bouwvalligheid en het veiligheidsrisico. Via de VR-bril kan je deze plaatsen nu toch bekijken.

Effectieve online herinneringseducatie

Maar gaan herinneringseducatie en *virtual reality* werkelijk steeds hand in hand? Wanneer is dit ef-

fectief? Wanneer gaat dit zijn doel voorbij? Bereiken we een nieuw publiek leerlingen en ouders om zo de stap naar herinneringseducatie laagdrempeliger te maken? Wordt mogelijks ook de regelmatige bezoeker, ouders of leerling, van menige bevrijdingskampen geprikkeld om deze manier van kijken naar te willen ervaren?

Er zijn een aantal gouden regels die je steeds respecteert. Hanteer eenzelfde opbouw welke we in de toetssteen voor herinneringseducatie meegeven. Weet wat je belangrijkste doel is wanneer je met leerlingen aan de slag gaat rond virtuele bezoeken binnen bevrijdingskampen. Leerlingen moeten het einddoel kennen. Ondersteun dit met heldere stappenplannen of geef duidelijke instructies. Niet 'bekijk de VR-app over WOII' maar wel 'bekijk de VR-app over WOII en geef 3 oorzaken weer waarom deze oorlog uit-

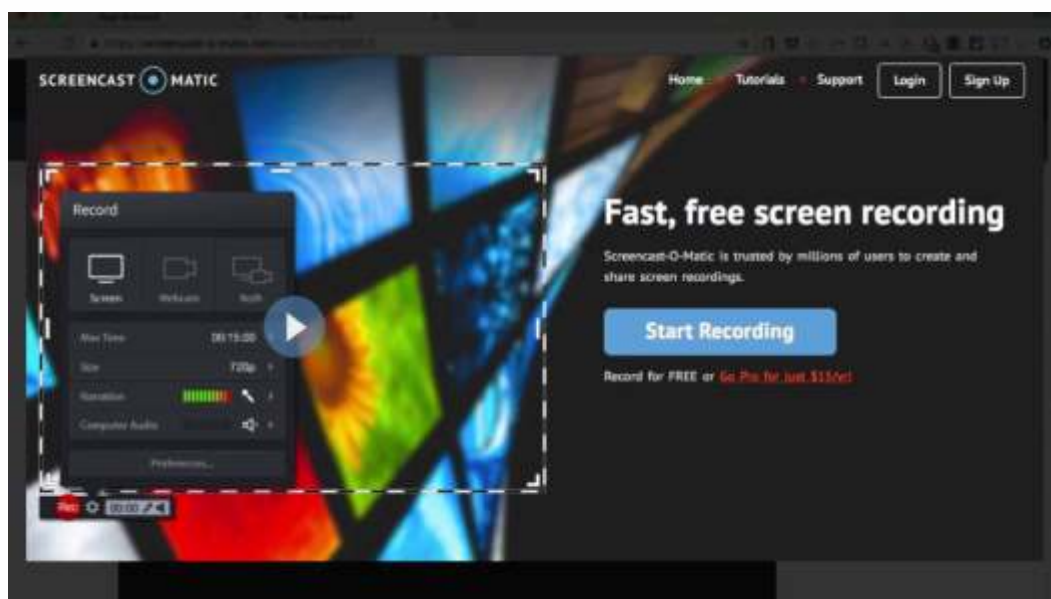
brak'. *Blended* leren kan leerstof niet alleen concreet en visueel maken, leerlingen kunnen ook meermaals informatie uit de bezoeken aan memorialen oproepen.

Ook online telt de leraar!

Bijkomend kan je als leercoach makkelijk je leerlingen monitoren: kijken de leerlingen de app uit of stoppen ze halverwege? Een combinatie met contactonderwijs blijft aldus cruciaal. Het nabespreken van de inhoud en reflecteren rond de thema's binnen herinneringseducatie zijn een must. Polsen naar wat dit met de leerlingen doet en leren uit elkaars ervaring, bijsturen waar nodig in dialoog en met wederzijds respect. Daar draait elke vorm van leren toch om?

Isabelle Janssens

Directeur GO! atheneum Avelgem
Voorzitter Fonds Aurore Ruyffelaere

© Alle rechten voorbehouden

HERDENKEN IN BELGIË

Een uitgebreid en divers aanbod

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

WAR HERITAGE INSTITUTE

JUBELPARK 3 - 1000 BRUSSEL

WWW.WARHERITAGE.BE

ATELIER MARCEL HASTIR

HANDELSSTRAAT 51 - 1000 BRUSSEL

WWW.ATELIERMARCELHASTIR.EU

CEGESOMA

LUCHTVAARTSQUARE 29 - 1070 ANDERLECHT

WWW.CEGESOMA.BE

WEST-VLAANDEREN

IN FLANDERS FIELDS

GROTE MARKT 34 - 8900 IEPEL

WWW.INFLANDERSFIELDS.BE

ATLANTIKWALL RAVERSYDE

NIEUWPOORTSESTEENWEG 636 - 8400 OOSTENDE

WWW.RAVERSYDE.BE

OOST-VLAANDEREN

JANUSZ KORCZAK VLAANDEREN VZW

SNUIFMOLENSTRAAT 30 - 9200 DENDERMONDE

[HTTPS://KORCZAKVLAANDEREN.WIXSITE.COM/KORCZAKVLAANDEREN](https://KORCZAKVLAANDEREN.WIXSITE.COM/KORCZAKVLAANDEREN)

CANADA POLAND WAR II MUSEUM

HEULENDONK 21 - 9991 ADEGEM

[HTTPS://CANADAPOLANDMUSEUM.COM](https://CANADAPOLANDMUSEUM.COM)

ANTWERPEN

HANNA ARENDT INSTITUUT

GROTE MARKT 21 - 2800 MECHELEN

[HTTPS://HANNAH-ARENDT.INSTITUTE/](https://HANNAH-ARENDT.INSTITUTE/)

ANTWERPEN BEZET/BEVRIJD - ... ANDERS BEKEKEN

WWW.WALLONIEANDERSBEKEKEN.COM

VZW FORTENGORDELS

VESTINGLAAN 57/10

2650 EDEGEM

WWW.FORTENGORDELS.BE

VLAAMS-BRABANT

HUIS VAN HET BELGISCH-FRANSE VERZET 1940-1945

HALENSEBAAN 45 - 3390 ST-JORIS-WINGE

WWW.HBFV.BE

MUSEUM 44

BINKOMSTRAAT 1 - 3391 MEENSEL-KIEZEGEM

WWW.MUSEUM44.BE

TRANSPORT XX – BOORTMEERBEEK

GEMEENTEHUIS BOORTMEERBEEK

WWW.BOORTMEERBEEK.BE

LIMBURG

HUIS OVER GRENZEN

DODENVELDSTRAAT 30 - 3920 LOMMEL

WWW.HUISOVERYGRENZEN.EU

LUIK

ASBL AGORA

RUE VIVEGNIS 73 - 4000 LIÈGE

WWW.ASBLAGORA.BE

LES TERRITOIRES DE LA MÉMOIRE

BOULEVARD DE LA SAUVENIÈRE 33-35 - 4000 LIÈGE

WWW.TERRITOIRES-MEMOIRE.BE

FORT D'EBEN-EMAEL

RUE DU FORT 40

4690 EBEN-EMAEL

WWW.FORT-EBEN-EMAEL.BE

LUXEMBURG

BASTOGNE WAR MUSEUM

COLLINE DU MARDASSON 5 - 6600 BASTOGNE

WWW.BASTOGNEWARMUSEUM.BE

FONDATION MERCI

CHAUSSÉE DE L'OURTHE 74 - 3900 MARCHE-EN-FAMENNE

WWW.LAMERCI.BE

NAMEN

ASBL AMI ENTENDS-TU ?

RUE HAMBURSIN 18 - 5300 GEMBLOUX

WWW.AMIENTENDSTU.BE

LES FORTS EN PROVINCE DE NAMUR

WWW.NAMURTOURISME.BE/FR/MUSEES-CULTURE-PATRIMOINE/PATRIMOINE/PATRIMOINE-MILITAIRE-FORTS/

WAALS-BRABANT

ASBL MUSÉE DU SOUVENIR 40-45

RUE D'ORBAIS 2 - 1360 MALÈVES

WWW.MUSEEDUSOUVENIR.BE

HENEGOUWEN

CELLULE HAINAUT MÉMOIRE

MICHEL.DESCAMPS@HAINAUT.BE

WWW.FACEBOOK.COM/HAINAUTMEMOIRE

MONS MEMORIAL MUSEUM

BOULEVARD DOLEZ 51 - 7000 MONS

WWW.MONSMEMORIALMUSEUM.MONS.BE

© Alle foto's alle rechten voorbehouden

MEER MEMORIALEN, HERDENKINGSOORDEN EN MUSEA IN EUROPA

1. VERENIGD KONINKRIJK

IMPERIAL WAR MUSEUM
LAMBETH ROAD, SE1 6HZ LONDON
WWW.IWM.ORG.UK

NATIONAL HOLOCAUST CENTRE & MUSEUM
ACRE EDGE ROAD, NG22 OPA NEWARK
WWW.HOLOCAUST.ORG.UK

JEWISH MUSEUM LONDON
129-131 ALBERT STREET, NW1 7NB LONDON
WWW.JEWISHMUSEUM.ORG.UK

LEO BAECK INSTITUTE LONDON
SECOND FLOOR, ARTS TWO BUILDING, E1 4NS LEO BAECK INSTITUTE
WWW.LEOBAECK.CO.UK

WIENER LIBRARY
29 RUSSELL SQUARE, WC1B 5DP LONDON
WWW.WIENERLIBRARY.CO.UK

2. ITALIË

RISIERA DI SAN SABBA
VIA GIOVANNI PALATUCCI, 5, 34100 TRIËST
WWW.RISIERASANSABBA.IT

SCUOLA DI PACE DI MONTE SOLE
VIA PORRETTANA NORD, 4 D/E/F, 40043 MARZABOTTO
WWW.MONTESOLE.ORG

POLIZEIDURCHGANGLAGER FOSSOLI
VIA REMESINA ESTERNA, 32, 41012 CARPI
WWW.FONDAZIONEFOSSOLI.ORG

3. KROATIË

JASENOVAC MEMORIAAL / SPOMEN PODRUČJE JASENOVAC
BRAĆE RADIĆ 147, 44324 JASENOVAC
WWW.JJSP-JASENOVAC.HR

4. LITOUWEN

HET NEGENDE FORT VAN KAUNAS MUSEUM / KAUNAS IX FORTO MUZIEJUS
ŽEMAIČIŲ PLENTAS 73, 47435 KAUNAS
WWW.9FORTOMUZIEJUS.LT

MEMORIAAL VAN PANERIAI / PONARY
AGRASTŲ G. 17, 02243 VILNIUS
WWW.JMUSEUM.LT/EN/EXPOSITION/1/198/MEMORIAL-MUSEUM-OF-PANERIAI/

5. TSJECHISCHE REPUBLIEK

MEMORIAAL VAN LIDICE / PAMÁTNÍK LIDICE
PAMÁTNÍK LIDICE, 27354 LIDICE
WWW.LIDICE-MEMORIAL.CZ

THERESIENSTADT
PRINCIPOVA ALEJ 304, 41155 TEREZÍN
[HTTP://WWW.PAMATNIK-TEREZIN.CZ](http://WWW.PAMATNIK-TEREZIN.CZ)

6. OEKRAÏNE

MEMORIAAL VAN BABI JAR
PARKGEBIED IN HET NOORDWESTEN VAN DE STAD, 03049 KIEV
[HTTP://WWW.JUDAICA.KIEV.UA](http://WWW.JUDAICA.KIEV.UA)

7. WIT-RUSLAND

MONUMENT BIJ HET MASSAGRAF IN HET BOS VAN MOGILEV (MAHILJOU)
UL. LAZARENKO 16, APP. 28, 212009 MAHILEU

MONUMENT IN MALY TROSTENETS
MALYJ TROSTENEZ, 220048 MINSK

8. SLOWAAKSE REPUBLIEK

SEREĎ HOLOCAUST MUSEUM / SLOVAK NATIONAL MUSEUM
VAJANSKÉHO NÁBREŽIE 2 – P.O. BOX 13, 810 06 BRATISLAVA
[HTTPS://WWW.SNM.SK/?CONTACT-US](https://WWW.SNM.SK/?CONTACT-US)

9. HONGARIJE

HOLOCAUST MEMORIAL CENTER / HOLOKAUSZT EMLÉKKÖZPONT
PÁVA ST. 39 – 1094 BUDAPEST
[HTTP://WWW.HDKE.HU/EN/](http://WWW.HDKE.HU/EN/)

10. OOSTENRIJK

MAUTHAUSEN MEMORIAAL / KZ-GEDENKSTÄTTE MAUTHAUSEN
ERINNERUNGSSTRASSE 1 – 4310 MAUTHAUSEN
[HTTPS://WWW.MAUTHAUSEN-MEMORIAL.ORG/](https://WWW.MAUTHAUSEN-MEMORIAL.ORG/)

TWEE BELANGRIJKE REFERENTIES

Yad Vashem ("een gedenkteken en een naam"), opgericht in 1953, is het Israëliëse gedenkteken voor de Joodse slachtoffers van de Shoah. Het bedekt een heuvel die een eindje van de stad Jeruzalem verwijderd is. De huidige

YAD VASHEM

<https://www.yadvashem.org>

gebouwen, die in 2005 werden ingehuldigd, omvatten een uitgebreid museum, een Holocaust interpretatiecentrum, een gedenkteken voor kinderen en een groot Holocaust documentatie- en onderzoekscentrum. In de tuinen

staan ook de namen van alle 'Rechvaardigen onder de Volkeren', een titel die door de Israëlische staat wordt toegekend aan niet-joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog onbaatzuchtig joden hebben gered.

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Het *United States Holocaust Memorial Museum* is een nationaal museum in de Amerikaanse hoofdstad Washington D.C. dat de geschiedenis van de Holocaust documenteert, presenteert en bestudeert.

Het dient ook als het officiële

USHMM

<https://www.ushmm.org>

Amerikaanse monument ter herdenking van de Holocaust.

Het museum werd in 1993 geopend en ligt nabij de National Mall. De permanente tentoonstelling geeft een chronologisch overzicht van de Holocaust: van de machtsgreep van de nazi's in

1933 tot de bevrijding van de concentratiekampen in 1945. Het museum beheert een register met de namen van circa 195.000 overlevenden en hun familieleden. Ook beheert het de *Holocaust Encyclopedia*, een online-encyclopedie over de Holocaust.

© Stichting Auschwitz / Georges Boschloos

Jan Deboutte, ere-ambassadeur,
hoofd van de Belgische delegatie bij IHRA

© Alle rechten voorbehouden

VOORBIJ "DIT NOOIT MEER"

Recente controversen over monumenten in de publieke ruimte die de kolonisatie verheerlijken of plaatsnamen die herinneren aan collaborateurs, hebben rol en betekenis van symbolen en sporen van herinnering in een scherp daglicht geplaatst.

Na decennia van vergeten en onderschilligheid kwam bij het einde van vorige eeuw een beweging van herinnering aan de Shoah op gang. Na lang aarzelen kon Günther Demnig in augustus 2018 ook in Antwerpen *Stolpersteine* plaatsen. De herinnering aan de Holocaust wordt aldus uit de rand van de geschiedenis gehaald en - terecht - in het dagelijkse leven van eenieder gebracht.

Op 27 januari 2000 namen regeringen van deelnemende landen aan het *Stockholm International Forum* de Verklaring aan die geldt

als het "Handvest" van de *International Holocaust Remembrance Alliance* (IHRA).

Art.6 luidt:

"We hebben ons gezamenlijk verplicht de slachtoffers van de Holocaust te herdenken en hen te eren die ertegen in opstand kwamen. We zullen in onze landen passende manieren aanmoedigen ter herdenking van de Holocaust, zoals een jaarlijkse Holocaustherdenkingsdag".

IHRA Lidstaat België heeft zich hiertoe eveneens politiek verbonden.

Opdat volgende generaties zich echter bewust zouden zijn van de universele betekenis van de Holocaust is er naast herdenking nood aan correcte kennis, zonder verdraaiing van de feiten evenals in-

zicht in mechanismen resulterend in massale wreedheden. Het begint met woorden van discriminatie die, indien getolereerd, kunnen leiden tot daden van ontmenselijking. Finaal worden mannen, vrouwen en kinderen vermoord.

Daders en slachtoffers van de Holocaust zijn bekend. Hulpverleners en tegenstanders van de nazi's eveneens. Helaas is ook bekend dat de grootste groep bestond uit toeschouwers.

Opdat "Dit nooit meer" geen holle slogan zou zijn, moet onze maatschappij de houding van "toeschouwer" laten varen en zich engageren om de waardigheid van elke individuele mens centraal te stellen en, zo nodig, te verdedigen.

Jan Deboutte

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS/STICHTING AUSCHWITZ STELT VOOR

REMEMBER 75+

12, 13 EN 14 NOVEMBER 2021

We herdenken gedurende drie dagen
de Shoah en het verdwijnen van de
laatste getuigen met
conferenties, film en muziek

2020 zou het jaar geworden zijn waarin 75 jaar bevrijding van Auschwitz en het einde van Wereldoorlog II in eer herdacht werden.

Stichting Auschwitz organiseerde hiervoor een 75-tal activiteiten. Concerten, filmvoorstellingen, stadswandelingen, conferenties en tentoonstellingen konden vanwege de pandemie helaas niet doorgaan.

Op **12, 13 en 14 november** komen we hier graag op terug; we hopen jullie dan ook talrijk te mogen verwelkomen tijdens deze driedaagse herdenkingsevenementen.

Ter nagedachtenis van vier overlevenden/getuigen die in 2020 overleden:
Paul Sobol, Marie Pinhas-Lipstadt, Henri Kichka en Lydia Chagoll

Programma en inlichtingen via:
remember@auschwitz.be

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS - STICHTING AUSCHWITZ
WOLSTRAAT 17/BUS 50 - 1000 BRUSSEL - TEL.: +32 (0)2 512 79 98

WWW.AUSCHWITZ.BE
INFO@AUSCHWITZ.BE

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofdredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Jean Cardoen, Dimitri Roden, Fabian Van Samang, Anne-Sophie Van Vyve
Vertalingen naar het Nederlands: Rudy Trullemans
Graficus: Georges Boschloos

Met de steun van:

